

YANGI O'ZBEKISTON ARMIYASI – MAMLAKAT TAYANCHI, XALQIMIZ FAXRI!

VATANPARVAR

Gazeta 1992-yilning
24-iyunidan chiqa
boshlagan

2025-yil 31-yanvar
№5 (3119)

MILLIY ARMIYAMIZ YANGI O'ZBEKISTONNING MUSTAHKAM QALQONIDIR!

www.mv-vatanparvar.uz

UZ ARMIYA

Mardlar qo'riqlaydi Vatanni!

4-5 SADOQAT – VATAN
HIMOYACHISINING
MA'NAVIY QUDRATI

8-9 TARIXIMIZNING
O'QILMAGAN
SAHIFALARI KO'P

14 YUKSAK E'TIBOR
NAMUNASI

18 TO'MARISNING
CHEMPION QIZI

IJTIMOIIY-SIYOSIIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, HARBIIY-VATANPARVARLIK GAZETASI

t.me/mv_vatanparvar_uz
vatanparvar-bt@umail.uz
facebook.com/mudofaavazirligi

t.me/mudofaavazirligi
instagram.com/mudofaavazirligi
youtube.com/c/uzarmiya

ISLOM SIVILIZATSIYASI MARKAZI – MILLIY O‘ZLIGIMIZ, ILM-FAN, TA’LIM VA MADANIYAT TIMSOLI

Prezident Shavkat Mirziyoyev 29-yanvar kuni O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazida olib borilayotgan bunyodkorlik ishlari bilan tanishdi.

Bu majmua tariximizda ilgari bo‘lmagan ulkan va noyob loyihadir. Bugungi kunda muhtasham bino qad rostlab, qurilish yakuniy bosqichga kirgan.

Ushbu markaz Prezidentimizning 2017-yil 23-iyundagi qaroriga binoan boshlanib, 2018-yilgi Ramazon hayiti kuni davlatimiz rahbari uning paydevoriga tamal toshi qo‘ygan edi.

Bag‘oyat ulug‘vor markaz binosi uch qavatni tashkil etib, qadimgi me‘moriy obidalarimiz shaklida bunyod etilmoqda. Milliy gumbaz va peshtoqlar, naqshlarning ajoyib uyg‘unligi unga alohida ko‘rk va salobat bag‘ishlagan. Majmuaning to‘rt tomonida balandligi 34 metrli peshtoqlar, o‘rtada 65 metrli gumbaz qurilgan.

Markazning eng asosiy qismida Qur‘oni karim zali bunyod etilmoqda. Bu yerda musulmon dunyosining ma‘naviy durdonasi – qadimiy Usmon Mus‘hafii joylashtiriladi. Shuningdek, somoniylar, qoraxoniylar, xorazmshohlar, O‘zbekxon, temuriylar va boshqa tarixiy sulolalar davrida bitilgan muqaddas kitobimiz nusxalari va ularning eski o‘zbek tilidagi tarjimalari qo‘yiladi. Jahondagi eng nodir qo‘lyozma Qur‘onlardan namunalar ham o‘rin oladi.

– Xalqimizning boy va betakror merosiga oid ko‘p kitoblar, turli o‘lkalarga sochilib ketgan qo‘lyozmalar, noyob ma‘lumotlar, san‘at asarlari, afsuski, bizga noma‘lum edi. Mana shu markaz sabab bo‘lib tarixni o‘rganishda katta qadamlar qo‘yildi, yangi manbalar yuzaga chiqdi. Endi bularning ta‘siri, natijasi qanday bo‘ladi? Ularni faqat yodgorlik sifatida saqlamasdan, faol ilmiy iste‘molga kiritish, aholimiz, yoshlarimizga tushunarli tilda yetkazish, jahon jamoatchiligiga keng targ‘ib qilish kerak. Bu dargoh nafaqat o‘tmish haqida hikoya qiladigan, balki tarix, bugun va kelajakni bog‘laydigan, taraqqiyotimizning asosiy yo‘nalishlarini belgilab beradigan

aql-tafakkur markazi bo‘lishi zarur, – dedi Shavkat Mirziyoyev.

Majmuada “Islomdan avvalgi sivilizatsiyalar”, “Birinci Renessans davri”, “Ikkinchi Renessans davri”, “O‘zbekiston XX asrda”, “Yangi O‘zbekiston – yangi Renessans” kabi bo‘limlar tashkil etiladi. Prezidentimiz ularning ilmiy konsepsiyasi, yaratilgan sharoitlarga alohida e‘tibor qaratdi.

Mazkur davrlar tarixi turli ashyolar, qo‘lyozma manbalar, suratlar va multimedia vositalari orqali namoyish etilgan. Xorazmiy, Farg‘oniy, Forobiy, Beruniy, Ibn Sino, Burhoniddin Marg‘inoniy, Mahmud Zamahshariy, Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy, Bobur Mirzo, Ali Qushchi kabi alloma va mutafakkirlarning serqirra faoliyati haqida ma‘lumot berilgan. Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Hakim Termiziy, Abu Mansur Moturidiy, Abu Muin Nasafiy, Qaffol Shoshiy, Abdulxoliq G‘ijduvoni, Najmiddin Kubro, Bahouddin Naqshband, Xo‘ja Ahror Valiy kabi ulamolarning islom ma‘rifatiga qo‘shgan hissasi atroflicha yoritilgan.

Ayni vaqtda majmuada Bibixonim, Xonzodabegim, Gavharshodbegim, Gulbadan, Nodirabegim, Uvaysiy, Anbar Otin kabi tariximizda chuqur iz qoldirgan mashhur ayollarning ilm-ma‘rifat homiysi sifatidagi faoliyati ham o‘z ifodasini topgan. Bu ekspozitsiya bugungi qizlar uchun ibrat namunasi bo‘lib xizmat qiladi.

Davlatimiz rahbari markazning faoliyati va ahamiyati haqida to‘xtaldi.

– Islom sivilizatsiyasining, islom ta‘limotining zamini aslida ilm-fan, madaniyat, ta‘lim va tarbiyadir. Biz barpo etayotgan markazning bosh g‘oyasi, asosi ham shu. Eng muhim tomoni – yurtimizdagi islom madaniyati bilan bog‘liq bir necha ming yillik qadimiy o‘tmish bir joyda – mana shu majmuada mujassam bo‘ladi. Markaz bilan tanishgan odam ana shu tarixni yaqqol ko‘rib, islom dini, bu avvalo, tinchlik,

taraqqiyot va bag‘rikenglik dini ekanini, o‘zbek xalqining dunyo tamadduniga qo‘shgan buyuk hissasini angelaydi, – dedi Prezident.

Ana shu vazifadan kelib chiqqan holda, markazda ulug‘ ajdodlarimiz merosini chuqur tadqiq qilish, uni bugungi kunning o‘tkir muammolariga javob bera oladigan hayotbaxsh kuchga aylantirish zarurligi ta‘kidlandi. Buning uchun O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Imom Moturidiy nomidagi va boshqa xalqaro ilmiy-ma‘rifiy tashkilotlar faoliyatini ilmiy-uslubiy jihatdan muvofiqlashtirish, birgalikda zamonaviy tahdidlarga munosib ilmiy javoblar topish, jaholatga qarshi ma‘rifat bilan kurashish kerak.

– Nasib etsa, bu majmua o‘zimizning me‘moriy tajribamiz, Yangi O‘zbekistonning bunyodkorlik maktabi, ilmiy-ma‘naviy salohiyatimiz ramzi sifatida tarixga kiradi. Har bir bo‘limning mazmun-mohiyati ayni shu maqsadga qaratilishi lozim. Chet eldagi mashhur muzey va kutubxonalar, nufuzli mutaxassislar bilan hamkorlik yo‘lga qo‘yilgani, kitoblar, maqolalar nashr etilayotgani e‘tiborga loyiq. Bu ishlar doimiy va ilmiy asosga ega bo‘lishi uchun ishni rejali tashkil qilish kerak. Bosh maqsadimiz – milliy o‘zligimizni anglash va anglatish, – dedi davlatimiz rahbari.

Markaz tomonidan bir qator xalqaro ilmiy muassasa va tashkilotlar, jumladan YUNESKO, AYSESKO bilan yaqin hamkorlik o‘rnatildi. 2024-yil avgustda Toshkent va Samarqand shaharlarida “Buyuk ajdodlar merosi – Uchinchi Renessans asosi” mavzusidagi VIII xalqaro kongress o‘tkazildi. Unda 35 ta davlatdan 200 ga yaqin xorijiy olim qatnashib, markaz bo‘yicha qimmatli taklif va tavsiyalar bildirdi.

Qurilish ishlari va ekspozitsiya bilan tanishish jarayonida Shavkat Mirziyoyev markaz faoliyatini tashkil etish, uning

ma‘no-mazmunini yanada boyitish va takomillashtirish yuzasidan zarur ko‘rsatmalar berdi.

Davlatimiz rahbari shu yerda Toshkentning turizm salohiyatiga bag‘ishlangan taqdimot bilan ham tanishdi.

Bunday loyihalar ko‘p joylarda boshlangan. Bektemir, Mirzo Ulug‘bek, Mirotbod, Yunusobod, Yakkasaroy, Yangihayot tumanlarida 7/24 tartibida ishlaydigan o‘nlab sayyohlik manzillari tashkil etilgan.

Toshkentning eski shahar hududi o‘ziga xos tarixiy ahamiyatga ega. Bu yerga yilning barcha mavsumida xorijiy sayyohlar ko‘p keladi. Shu bois hudud turizm xizmatlariga ixtisoslashtirilmoqda. Jumladan, o‘tgan yili Chorsu bozori yonidagi Gulbozor mahallasida shunday ko‘cha tashkil etilgandi. Abdulla Qodiriy nomidagi madaniyat va istirohat bog‘i ham obodonlashtirilmoqda.

Endi bularga uyg‘un ravishda gastronomik va turizm ko‘chalarini tashkil etish rejalashtirilgan. Buning uchun 17 ta ko‘cha va 32 ta berk ko‘cha tanlab olingan. Ularda Eski shaharning o‘ziga xos me‘moriy qiyofasini saqlab qolgan holda, qo‘shimcha infratuzilmalar yaratiladi.

Buning natijasida hududda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar soni 250 taga ko‘payadi, 1 ming 500 ta ish o‘rni ochiladi. Muhimi, kunlik sayyohlar soni hozirgi 4 mingtadan 11 mingtaga ko‘payishi kutilmoqda.

Mutasaddilarga tadbirkor va hunarmandlar uchun qulayliklarni ko‘paytirish, sayohatlarni mazmunli va qiziqarli tashkil etish bo‘yicha ko‘rsatmalar berildi.

O‘ZA

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati suratlari

ALP, BOTUR, O'G'OLON — O'Z DAVRINING UNVONLARI

Mustaqillik davri o'zbek tili harbiy terminologiyasining shakllanish va rivojlanishiga turki bo'lgan ijtimoiy shart-sharoit hamda omillar, harbiy terminlar tizimining taraqqiy etishida o'zbek tili qatori boshqa tillarning salmoqli o'rni bor. Istiqlol yillari o'zbek harbiy terminologiyasida ham ko'plab o'zgarishlar yuz berdi. Biz amalda qo'llayotgan harbiy atamalarning aksariyati mohiyatan Ko'k turk xoqonligi va Qoraxoniylar davri qo'shin tuzilishi bilan bog'liqligini ko'rishimiz mumkin.

Xususan, VII–X asrlarda qo'llanishda bo'lgan qadimgi turkiy tilga xos istilohlar bilan yonma-yon yangi tushuncha va ma'nolarni ifodalovchi terminlar muomalaga kirib keldi. Qoraxoniylar saltanati Qurolli Kuchlari tizimi va qurilishi xususida ma'lumotlar asosan "Qutadg'u bilig" hamda "Devonu lug'oti-t-turk" asarida o'z aksini topgan.

Hamidulla Dadaboyev, Hamid Yodgorov muallifligidagi **"O'zbek harbiy terminologiyasi"** ilmiy-uslubiy qo'llanmada mudofaa tizimiga oid istilohlarning kelib chiqishi, ma'nosi va qo'llanilish davri yuzasidan muhim faktlar bayon qilingan.

Xususan, bugungi kunda Qurolli Kuchlar, armiya ma'nosida faol qo'llanayotgan qo'shin termini qo'shun shaklida o'zbek tiliga mo'g'ul tilidan o'zlashgan. Chingiziylar qo'shinida ushbu istiloh maxsus harbiy qismni bildirgan. **Temuriylar davrida 50 tadan 100 tagacha jangchidan tashkil etilgan kichik harbiy bo'linmalar qo'shun deb yuritilgan.** Nizomiddin Shomiy "Zafaroma" asarining bir o'rnida Amir Temur 200 ta askardan to'rt, boshqa bir joyida 600 jangchidan yetti qo'shun tuzishga buyruq berganini ta'kidlaydi.

Biz kundalik hayotimizda **"alp"**, **"botir"**, **"o'g'olon"** so'zlariga ko'p bor duch kelamiz. Yoshi ulug'lar bejiz "Alp yigit bo'lsin!", "Bilagi zo'r botir bo'lsin!" deya duo qilishmaydi. Chunki bu so'zlar o'z davrining haqiqiy unvonlari edi. "Alpomish" dostonida Hakimbek alplik maqomini olgunicha bir qancha murakkab sinovlardan o'tib boradi va Alpomish nomini oladi.

Ko'k turk xoqonligida navqiron, yosh jangchilardan tuzilgan qo'shin o'g'olon termini bilan atalib, ularning soni yetti-o'n ming atrofida bo'lgan. Har bir jangchining jismoniy yetukligi va jangovar salohiyati individual tarzda baholanib, bahodir, mard, pahlavon

askarlarga alp, alpag'u unvonlari berilgan. Hatto mohir o'q otuvchi, ya'ni merganlar ham alp unvoniga sazovor bo'lgan.

ENG ASOSIYSI, jangda matonat va qahramonlik ko'rsatgan askar sharaflari botur unvoniga munosib topilgan (*Qiyosan olib qaralganda, hozirgi "Mard o'g'olon" unvoni*). Shu bilan birga, "jangchi", "askar" va "qo'shin" ma'nolari cherig istilohi qatori er, eran so'zlari bilan ham ifodalangan.

Ma'lumot uchun aytish kerakki, fors-tojik tilidan o'zbek tiliga kirgan sarboz o'zlashmasi XIV–XV asrlarda **"askar"**, **"jangchi"** ma'nosini bildirgan. XIX asrga kelib, ushbu istilohning ma'nosida muayyan o'zgarish sodir bo'lgan. Chunonchi, Buxoro amirligida muntazam piyoda qo'shin, Qo'qon xonligida esa yevropacha andaza bo'yicha shakllantirilgan muntazam piyoda qo'shin askari ayni istiloh bilan atalgan.

Amir Temur va Temuriylar davrida **"qo'shin"**, **"armiya"** ma'nosini ifodalash asosan Ko'k turk xoqonligi va Qoraxoniylar zamonida su istilohi bilan yonma-yon qo'llangan cherig hamda fors-tojik tilidan o'zlashgan sipoh terminlari zimmasiga yuklatilgan, ayrim manbalarda Xorazmshohlar davri harbiy terminlar tizimida faol ishlatilgan arabcha jaysh istilohining ham iste'molda bo'lganini ko'rish mumkin. Amir Temur qo'shinida turli tuman, viloyat, o'lka, yurtlardan oliy farmonga ko'ra, yig'ilgan otliq hamda piyoda jangchilar forscha-tojikcha lashkar o'zlashmasi bilan anglashilgan.

Bobur va Shayboniyxon qo'shinida **"lashkar"**, **"askar"** ma'nosini ifodalashda sipoh, cherig, lashkar terminlari qatori, mo'g'ulcha navkar o'zlashmasining qo'llanish darajasi ham ancha baland bo'lgan. Chingiziylar davrida navkar istilohi xon yoki boshqa mo'g'ul rahnamolari xizmatida bo'lgan shaxs (*drujinachi*)larga nisbatan qo'llangan. Tarix navkarlarning

mustaqil korpus va qo'shinga qo'mondonlik qilganidan dalolat beradi.

"O'ZBEK HARBIY TERMINOLOGIYASI" ilmiy-uslubiy qo'llanmasida yozilishicha, Qoraxoniylar qo'shini qo'mondonlar tarkibini shakllantirgan suboshi, sipohsolor, amir, voliy singari harbiy mansab egalari shaxsan saltanat hukmdori xoqon, ulus boshlig'i elig yoki xonga bo'ysungan. Sarkardalar tarkibi nafaqat oqsuyak zodagonlar, balki omma ichidan yetishib chiqqan shaxslardan iborat bo'lgan.

Qurol-yarog' ma'nosidagi qur so'zidan hosil bo'lgan qurchi istilohining dastlab qo'llanishi XIV asrga to'g'ri keladi. Soqchilik bilan shug'ullangan qurchi kezi kelganda, muayyan askariy guruhga rahbar etilib, harbiy harakatlarga jo'natilgan.

Qurol-aslaha ma'nosidagi **"yarog"**, **"yaroq"** termini bilan yonma-yon arabcha "siloh", "saloh" o'zlashmasi ham faol qo'llanishga kirgan. Sovutlarning turli ashyolardan yasalishi ularni anglatuvchi istilohlarda ham o'z ifodasini topgan. Chunonchi, simdan to'qilgan sovut turi javshan deb nomlangan, javshanning ustidan xitoy shoyisidan tikilgan to'n kiyilgan, bunday himoya turi bilan ta'minlangan askar javshanlig' termini bilan atalgan.

Sovut so'ziga ma'nodosh **"choroyna"** atamasi ham xalq og'zaki ijodida keng qo'llanilgan. Jangchining o'q, tig' zarbidan saqlanish uchun badaniga o'rab bog'lanadigan harbiy aslaha shunday atalgan. U to'rt parcha yassi metallni bir-biriga birlashtirib yasalgan.

DARVOQE, hozirgi milliy armiyamizda **"jangovar qichqiriq"** termini amalda faol qo'llanilayotgani barchamizga ma'lum. Tarixda raqib qo'shinlar bir-biriga ro'para kelgach, qurol-yarog'larini yuqori ko'tarib, baland ovozda qiyqirishib, shovqin-suron ko'tarishgan. Ular turkiycha "hay-u hay" (*"ura"*) so'zini birgalikda aytishgan.

Kapitan Bobur ELMURODOV,
"Vatanparvar"

Suhbat

SADOQAT

VATAN HIMOYACHISINING MA'NAVİY QUDRATI

Muhammadjon QURONOV

Olimjon O'SAROV

Mamlakatimizda O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 33 yilligi va Vatan himoyachilari kuni ko'tarinki ruhda nishonlandi. Vatan himoyachilarining jangovar va ma'naviy tayyorgarligi muttasil oshib borayotganini ko'rish hammamizga surur bag'ishladi. Poytaxtimiz ko'chalaridan ko'krak kerib, shaxdam qadam tashlab o'tgan askarlarimiz o'smir yoshlarimiz uchun mardlik va shon-sharaf namunasiga aylanmoqda.

Prezidentimiz tabrigida hozirgi vaqtda, dunyo miqyosida turli xavf-xatarlar, qurolli to'qnashuvlar tobora avj olib borayotgani tilga olindi. Bunday vaziyatda Qurolli Kuchlarimizning jangovar salohiyatini, harbiy xizmatchilarning jismoniy va ma'naviy shayligini oshirish har bir harbiy murabbiy, ayniqsa harbiy pedagogning kasbiy burchidir.

Bugun yoshlar ma'naviyatida, xarakterida qanday fazilatlarni tarbiyalashga e'tiborni kuchaytirishimiz kerak? **"Vatanparvar" gazetasi bu borada ziyolilarning fikrini bilishga harakat qildi.** Shu maqsad bilan tahririyatimizga mudofaa vazirining vatanparvarlik targ'iboti, ma'naviy-ma'rifiy ishlar va yoshlar bilan ishlash bo'yicha maslahatchisi, filologiya fanlari nomzodi, dotsent Olimjon O'sarov hamda Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti direktori o'rinbosari, pedagogika fanlari doktori, professor Muhammadjon Quronovning bu boradagi suhbatini e'lon qilmoqda.

Olimjon O'SAROV:

– Har yilning yanvar oyi xalqimizda bir ulug' ko'tarinkilik, ruhan tetiklik bilan boshlanadi. 2025-yil ham shunday shukuh bilan boshlandi. Hammamiz, kasbimizdan qat'i nazar, bir-birimizni 14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni bilan tabrikladik. Bir-birimizga ijtimoiy tarmoqlardan tabriknomalar

yo'lladik. Ularda hammamizning jon-u jahonimiz – O'zbekistonimizga muhabbatimizni izhor qildik, bo'lishdik. Bu bejiz emas. Biz vatanparvar, qahramon bobolarning avlodimiz. Azaldan xalq rahnamolari yoshlarni Vatanga sadoqatli bo'lishga da'vat qilib kelgan. Har bir zamon, davr ulardan buning tasdig'ini, namoyishini kutgan, ko'rgan.

Yoshlarga Vatanga sadoqatning neli, ma'nosi tushuntirilgan.

Dostonlarda kuylab qalblarga sadoqat quyilgan. Ma'naviy qurollantirilgan. Bu esa bugungi kun uchun eng zarur fazilatlarning yoshlar xulqiga ko'chishiga xizmat qilgan. Mana shu an'ana yangi tusda, zamon bilan hamqadamligini ko'rib, ichdan suyunib yashayapmiz. Buning boisi yoshlarimiz, harbiy xizmatchilarimiz so'zlaridagi, siymosidagi, niyatidagi, xulqidagi sadoqatdan xotirjammiz. Lekin sadoqat ham parvarish qilib, kuchaytirib turilishi zarur. Shunday emasmi?

Muhammadjon QURONOV:

– Sadoqat – ma'naviy hodisa. U o'zidan o'zi paydo bo'lmagan, bo'lmaydi. Shuning uchun azaldan ota-bobolarimiz maqol, ertak, doston to'qib, kuyga solib, aytib, sadoqat urfini yoshlarga o'rgatib kelgan. Sadoqat o'zlik yo' begonalik masalasi. U ketsa, o'rnini xiyonat egallaydi. Doim shunday bo'lgan, hozir ham shunday. Hurmatli Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis palatalari oldida qilgan Murojaatnomasida **"O'zimiz**

o'zimizga xiyonat qilmasak, o'zimiz o'zimizni aldamasak, halol-pok bo'lib mehnat qilsak, men aminman, ko'zlagan barcha marralarimizga albatta yetamiz...", deya mas'uliyatga, safarbarlikka, Vatanga sadoqatli bo'lishga da'vati buning yaqqol misolidir. Chunki bugun kechagidek o'ylasak, ishlasak, kechagidek yashayveramiz. Biz milliy yuksalishning Yangi O'zbekiston fazasiga kirdik. Yuksalish tiklanishdan ko'ra ko'p kuch, energiyani talab qiladi. Chunki yuksalish – perpendikulyar harakat.

Olimjon O'SAROV:

– Bunday paytda "Biz bir oddiy odam bo'lsak, bizga qarab qolibdimi? Boshqalar bor-ku", deb o'zini chetga olib turuvchilar ham bo'lgan. Biroq bu yumshoq qilib aytganda – loqaydlik, befarqlik, begonalik. Loqayd qancha ko'p bo'lsa, sodiq vatanparvarlar yelkasi shuncha ko'proq qavaradi. Biz murabbiylar bunga yo'l qo'ymasligimiz kerak. **O'zbekiston – 37 million hujayradan iborat bir jon-u bir tanli organizm. Tariximiz ham, taqdirimiz ham shu Vatanda – O'zbekistonda.** Unga bir farzand bo'lib, qiladigan xizmatimiz qanday, qancha bo'lishi har birimizning Vatanga sadoqatni bugun qanday tushunishimizga, unga qanchalik amal qilishimizga bog'liq.

Muhammadjon QURONOV:

– Juda topib aytdingiz, Olimjon. Bir pedagog sifatida men ham bir savolga javobni ko'p o'ylayman.

Vatanga sadoqat nimada ko'rinadi? Dildami, tildami, qo'ldami, ishdami? Bu savolga **har bir yigit-qizimizning o'z, shaxsiy, keskir javobi bo'lishi kerak.** Boshqacha qilib aytganda, sadoqatni kinofilm, spektakl, kitob, qo'shiqlardan hayotga olib chiqishimiz kerak. Toki to'rt tomonimizda Vatanim, deb o'z sohasida shijoat ko'rsatayotgan millionlab yigit-qizlarni ko'raylik. Aks holda sadoqat dilda, yo tilda qolib ketishi mumkin.

Olimjon O'SAROV:

– Vatanga sodiqlik – fazilat. Vatanga sadoqat bugun bizdan nimalarni talab qilyapti? Mehr va safarbarlikni, amaliy ishlarni. Prezidentimiz iborasi bilan aytganda, "Barchamiz bir haqiqatni chuqur tushunib, anglab olishimiz kerak: bugun gap xalqimiz, Vatanimizning taqdiri va kelajagi, jondan aziz bolalarimizning baxti va kamoli haqida bormoqda. Shunday ulug' maqsadlar yo'lida barchamiz belimizni mahkam bog'lab ishlashimiz, bor aql-zakovatimiz, bilim va tajribamizni, jonajon Vatanimizga farzandlik mehrimiz va sadoqatimizni safarbar etishimiz kerak".

Vatanga sadoqat deganimizda ko'hna tarix, sohibqiron Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, jadid bobolarimiz, Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, ulardan so'ng mustaqilligimiz himoyachilarining jasoratlari gavdalanadi. Chunki ular o'z zamonasi da'vatidan kelib chiqib, Prezidentimiz aytganlaridek,

“Bor aql-zakovati, bilim va tajribasini, jonajon Vatanimizga farzandlik mehri va sadoqatini safarbar etishgan”. Bugun dunyo miqyosida turli xavf-xatarlar, qurolli to‘qnashuvlar tobora avj olib borayotgan o‘ta murakkab vaziyat bizdan sadoqatning ma‘nosini bugungi kun shiddatidan kelib chiqib tushunishni talab qilmoqda. Bu bizdan Vatanga sadoqatni ertaga, kelajakda emas, bugun ko‘rsatishni talab etmoqda.

Muhammadjon QURONOV:

– Buning uchun “safariy sadoqat”ning bugungi talablari qanday? Bugun Vatanga sodiq inson qanday bo‘lishi kerak? Vatan bizdek o‘g‘il-qizlaridan yolg‘iz uchun biz amalda nimalarni qilishimiz, nimalardan tiyilishimiz kerak? Yoki nega bayrog‘imizni, undagi moviy rang – sadoqat timsolini boshimizdan ham baland tutamiz, degan savollarga shaxsiy javoblarimiz bo‘lishi kerak.

Masalaga ilmiy yondashmasak, sadoqat balandparvoz so‘zga aylanadi. Adashamiz. Chunki ilm – xolislik degani. Sadoqat nima? Ilmiy adabiyotlarda unga – odamning qudrati, unga ta‘sir qiladigan voqea, tashqi yoki ichki omillar, aldovlar qarshiligiga dosh beruvchi, toblangan ichki “umurtqasi” kuchining namoyon bo‘lishi; odamning o‘zi aytayotgan so‘zlari, pozitsiyasi, yondashuvi haqligiga qattiq ishonish, deyiladi.

Sadoqat odamning Vatani, unga ishongan, uning sevgan kishilari oldidagi burchini anglashidan kelib chiquvchi fidoyiligi, javonmardligi. Uning ma‘nosi “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da do‘stlik, birdamlik, samimiylik; chin qalbdan berilganlik; sodiqlik, vafodorlik degan sadoqatga “qarindosh” so‘zlarda ochib berilgan. Demak, bu so‘zlar, ularning ma‘nolari (*ma‘naviyati*)ni har bir harbiy xizmatchi qalbiga jo qilib olishi kerak. Ana shunda u nafaqat jismoniy kuchga, balki qudratli ma‘naviy kuchga ega bo‘ladi.

Olimjon O‘SAROV:

– Darvoqe, dunyo tajribasiga qarasa, harbiy sohada ikki yo‘nalishda doimiy tayyorgarlikka erishish uqtirib kelinganini ko‘ramiz. Bular Qurolli Kuchlarning ma‘naviy va jangovar tayyorgarligi. Masalan, AQSh Mudofaa vazirligiga qarashli Qurolli Kuchlar maktabi tomonidan chop qilingan hujjatlarda “Barcha darajadagi armiya rahbarlari Amerika xalqining ishonchini quzonish va xizmat qilish uchun yuqori axloqiy-ma‘naviy standartlarni ishlab chiqish va saqlash uchun javobgardir”, deb qayd qilingan. Unga ko‘ra, AQSh Qurolli Kuchlarining ma‘naviy-ruhiy takomiliga sabab harbiy xizmatchilar ma‘naviy-ruhiy kamolotini yanada takomillashtirishga qaratilgan ilmiy tadqiqot faoliyatining samarali yo‘lga qo‘yilgani bilan izohlanadi.

Ma‘naviy tayyorgarlik nemis armiyasida ham ustuvor sanaladi. Germaniya armiyasi xizmatchilari 14 ta ma‘naviy-axloqiy tamoyilga amal qiladi. **Bu tamoyillarning birinchisi – Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, deb belgilangan.** Bundesver yoshlar orasida harbiy xizmatga qiziqishni oshirish, bo‘lajak

harbiy xizmatchilarni tanlash, tayyorlash bo‘yicha ma‘naviy-axloqiy talablar belgilangan. Buyuk Britaniya harbiy rahbariyati tomonidan ommaviy axborot vositalarida targ‘ibotni kuchaytirish orqali jangovar ruhni oshirish masalasiga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Muhammadjon QURONOV:

– Bu fikringiz menga generallar orasida o‘zaro aytib yuriladigan bir harbiy maqolni eslatdi. Unda **“Jangovar tayyorgarlik muhim. Lekin o‘qni qayoqqa qarab otishni askarga mafkuraviy tayyorgarlik ko‘rsatadi”**, deyiladi. Shuning uchun vatanparvarlik mafkurasini milliy darajaga ko‘tarishda tarbiya ilmi, pedagogikadan unumli foydalanyapti. Masalan, Xitoy pedagogikasining asosiy g‘oyasi milliy vatanparvarlik tarbiyasi bilan bog‘liq. Xitoy pedagogik matbuoti materiallarida “Vatanparvarlik – bu xitoyliklarning eng yaxshi an‘anasi va milliy fazilati”, degan g‘oya singdirib kelinmoqda.

Olimjon O‘SAROV:

– Vatanga sadoqat – sinov. Uning sinovlaridan o‘tish oson emas. Sadoqat – odamdagi kuchli ma‘naviyatning kuchli xarakteri borligining belgisi. Shuning uchun ham harbiy xizmatchilarning nafaqat jismoniy, balki ma‘naviy shay bo‘lishining ahamiyati o‘ta muhim.

Chunki sadoqat – ma‘naviyat masalasi. U odamning Vatan oldidagi o‘z burchlarini bilishiga, tushunishiga, anglashiga quriladi. Burchni oqlash esa oson emas. U qiyinchiliklardan chekinmaslikni, toymaslikni, qaytmaslikni, ularni mardona, chidam bilan bartaraf qilishni, o‘zini qiynashni talab qiladi. Hayotda uchraydigan chalgituvchi manfaat, yengillik, makr-aldovlarga uchmaslikni, qancha qiyin bo‘lmasin, unga ishonib, topshirilgan ishonchni oqlab, natijaga erishishni, matonatli bo‘lishni talab qiladi.

Sadoqat ishonch ustiga quriladi. Ishonch esa ishontirishning natijasi. Ana shunda qattiq ishonch katta sadoqatni talab qiladi. Uni oqlash uchun odamdagi barcha yaxshi fazilatlar oyoqqa turadi, ishga tushadi. **Sadoqat egasining yuzini yorug‘ qiladi. Bundan odamning o‘ziga ishonchi, hurmati oshadi.** Odamlar oldida tutgan o‘rni, qadr-qimmatini mustahkamlanadi. Undan rozi odamlarning hurmati, do‘stligi, muhabbati oshadi. Bu esa har bir insonning orzusi, shunday emasmi?

Muhammadjon QURONOV:

– Juda to‘g‘ri aytdingiz. Har birimizda Vatanga sadoqatning u yoki bu darajasi bor. Gap ana shu sadoqatni anglab, o‘ziga o‘zi yuqoridagi savollarni berib, oshirib, o‘zini har kuni, o‘z ish joyida, postida safarbar etishda. **Barcha sohalarda Vatanga sadoqatni namoyon qilish uchun imkoniyatlar ko‘p.** Ammo ayrim yoshlarimiz buni kundalik hayotda qanday namoyon qilishni bilishmaydi. Ular vatanparvarlik qandaydir favquloddagi vaziyatlarda namoyon bo‘ladi, deb o‘ylashadi. Kuch, g‘ayrati bor, ammo uni qayerga sarflashni bilmaydigan kishidek. Bu savol nafaqat bizning, balki

dunyoning ko‘pchilik yoshlarida bor. Demak, qaysi mamlakat yoshlarida mana shu g‘ayrat, pok niyat bilim, ma‘naviyat bilan boyitilsa, maqsadga yo‘naltirilsa, o‘sha tez rivojlanar ekan.

Olimjon O‘SAROV:

– O‘qituvchi-murabbiylar, serjantlarning Vatanga sadoqatining bosh jihati “yoshlarimiz qalbi va ongiga ona Vatanga sadoqat tuyg‘usini singdirish”da ekani ochib berildi. “Bunga tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidan” erishilishi aniqlab berildi. Gap shundaki, sadoqatning ziddi – xiyonat ham sohaviy xususiyatga ega-da.

Prezidentimizning **“Biz qanday marraga erishmoqchi bo‘lsak, unga faqat ona yurtimizga mehr-muhabbat, sadoqat va fidoyilik bilan erishamiz”**, degan fikrlarida sadoqatning umumiy va xususiy, sohaviy mohiyati ochib berilgan. Demak, bugun bizdan mehnatda, o‘z kasbiy burchiga sadoqat talab etilmoqda. Bu har birimizga har kuni berilayotgan imkoniyat. Masalan, sportchi yoshlarimizning Vatanga sadoqati ularning g‘alabalarida namoyon bo‘layotir. Ayni vaqtda ularning g‘alabalari yoshlarimizga ibrat bo‘lib, ularda Vatanga sadoqatni tarbiyalamoqda.

Muhammadjon QURONOV:

– Insoniyat tarixi sadoqat nafaqat kuchli, qudratli jins – erkaklarga, balki ayollarga ham xosligini ko‘p ko‘rgan. Ma‘naviyati kuchli ayollar azaldan sadoqat ramzi bo‘lib kelgan. Biz oilamiz charog‘onligi, xotirjamligi xotin-qizlarimizning har kunlik sadoqatidan ekaniga o‘rganib qolganmiz. Lekin kezi kelganda, sadoqat burchi ayolni filday kuchli qilar ekan. Buni qadimiy rivoyatlar ham tasdiqlaydi. **Mana, ulardan biri:**

“Bir shaharni yov bosib, hammani asir qiladi. Dushman lashkarboshisi shahar ahlini bir maydonga to‘plab: “Men xotin-qizlarni asirlikdan ozod qilmoqchiman. Ertaga tongda xotin-qizlar o‘zlari ko‘tara olgunicha narsalarini olib, chiqib ketsin”, deydi.

Tongda lashkarboshi shahar darvozasi oldiga keladi. Manzarani ko‘rib, larzaga tushadi. Chunki shahar darvozasidan momolar, ayollar, o‘smir qizlar o‘zlarining nozik yelkalarida ota, aka-ukalarini, sevgan yorlarini, o‘g‘illarini orqalab chiqib ketardi. Xotin-qizlarning sadoqati tufayli shaharda bitta ham asir qolmaydi”.

Olimjon O‘SAROV:

– Qalblarni larzaga soladigan misol ekan. Odam qiyin vaziyatda qolsa, uch yo‘ldan birini tutadi. Burchiga sodiq qolib, kurashib muammoni hal qilish, indamay tashlab qo‘yish, muammodan qochish. Ana shu lahzalarda shayton xiyonatga advokatlik qiladi. Noshukrlikka, o‘z zimmasiga olgan burchini, mas‘uliyatini ado etishdan qochishga avraydi. Ana shunda darsni sifatsiz o‘tish, ta‘mirni nomiga qilish, ishga kech kelib, erta ketish, o‘zi qo‘l qo‘ygan shartnoma shartlarini buzish, soliqdan qochish, tarozidan urib qolish, jinoyatni yashirish, qarz olib kech qaytarish yoki umuman qaytarib bermaslik, yolg‘un hisobot berish, tumanda hal bo‘ladigan ishni hal qilmaslik, mansabini suiiste‘mol

qilish, ko‘zbo‘yamachilik, sog‘ni bemor, bemorni sog‘ deb ma‘lumot berish kabi holatlar uchrashi mumkin. Ana shunda ustozlik, quruvchilik, xodimlik, hamkorlik, do‘stlik, xizmat burchi, kasbiy, funksional vazifa, xizmat ko‘rsatish sohalarida bildirilgan ishonchlar oqlanmay qoladi. Bunday holatlar milliy yuksalishimizga katta-kichik to‘siqlarni paydo qiladi.

Muhammadjon QURONOV:

– Odam bolalikdan kichik-kichik sadoqat-xiyonatlarni ko‘rib ulg‘ayadi. Masalan, ota yo ona bolasiga biror narsani va‘da berib, bajarmaydi. Bir gapni o‘z vaqtida aytish kerak – aytilmaydi, ertaroq kelish kerak – kech kelinadi. Vaqtida ketish kerak – ertaroq ketiladi. O‘zini qiynashi kerak – qiynamaydi. O‘zi qilishi kerak bo‘lgan ishni – bировga “Qarab qo‘y!”, deydi. “Nega bunday qildingiz?”, desangiz, “Birinchi marta-ku. Nima qilibdi? O‘zingiz shunday degandek bo‘luvdingiz-ku! O‘zingiz-ku. O‘tib ketadi-ku. Hamma shunday qiladi-ku. Hech kim sezmadiku”, deb oqlanadi. **Bular – xiyonatning yumshoqroq, boshqa so‘zlar bilan “oqlanadigan” ko‘rinishlari, simptom signallari.** Bunday muhitda mas‘uliyatsizlik, og‘irning ostidan, yengilning ustidan yurish ayb sanalmay qoladi.

Olimjon O‘SAROV:

– Xiyonat tug‘ma illat emas, noma‘qul tarbiya mahsuli. O‘z vaqtida ota-ona, ustozlarning bolalarni so‘z bilan ish birligiga, mas‘uliyat, sadoqatga odatlantirmaganining oqibati. Nima qilmoq kerak? Yana, yana va yana ma‘naviyat, yana tarbiya. **Har bir bolada Vatanga sadoqatning yoshiga mos tabaqalashgan darajasini kafolatli ta‘minlab borishimiz kerak. Tarbiya masalasida ota bilan onaning dili, tili bir bo‘lishi kerak.** Ba‘zida ota “yo‘q”, deb, ona “xo‘p”, deydi. Bola bir muammoning ikki xil yechimi bo‘lishi mumkinligini ko‘rib, hayron bo‘ladi. Otalar ko‘pincha mehnatli rohatni, onalar – mehnatsiz rohatni taklif qiladi. Bola o‘n marta maqsadga mehnat qilib erishsa, to‘g‘rilikka, o‘n marta mehnatsiz erishsa-chi? Tayyorga ayyorlikka o‘rganadi. Undan yolg‘onga, munofiqlikka, ko‘zbo‘yamachilikka yo‘l ochiladi. Yozuvchi K. Chukovskiyning “Ikkidan beshgacha” asarida insondagi zukkolik va hushyorlik, iqtidor va uddabaronlik yoxud yolg‘onchilik va ayyorlikning aksariyati bolalar 2-6 yoshdalik davridayoq to‘la shakllanishi va namoyon bo‘lishi isbotlangan.

Sadoqat milliy qahramonlarimizning bosh fazilati bo‘lgan.

Sadoqat begonalardan umid qilinmaydi. Do‘stlardan, farzandlardan, shogirdlardan kutiladi. Qarang, shuning uchun o‘zbek bolasiga Sodiq, Siddiq, Sadoqat, Siddiqa, Muhammadsodiq degan ismlar qo‘yadi. Xalq shoiri Erkin Vohidov sadoqatni “O‘g‘lon oqil, mard bo‘lgin, mardlik – elga sadoqat”, ya‘ni oqillik va mardlikning yig‘indisi degan edi.

– **Samimiy suhbatingiz uchun rahmat.**

“POROX HIDI BILAN ULG‘AYDIM”

Yig‘ma karavotda tepaga qarab, qimir etmay yotibman. Bemajol. Oyog‘im uchiga adyol tashlangan. Shiftda osilib turgan chiroq ko‘zimga tushib, azob beryapti. Qoshlarimni chimirib, yuzimni tirishtiraman. Jilovini yo‘qotgan o‘ylarim allaqayerlarda kezmoqda. Boshimni turli fikrlar parmalaydi. Daf‘atan eshik taqilladi. O‘ng qo‘limga tayanib, joyimdan og‘rinib turdim. Ovoz kelgan tomonga chayqalib borar ekanman, oyoqlarimda umuman mador yo‘qligini his qildim. Titrayapti...
Eshikni ochdim.

– Tayyor bo‘lsangiz, ketamiz, – dedi kechadan buyon menga hamrohlik qilib kelayotgan kichik serjant. – Musobaqa boshlanishiga oz qoldi.

U baland bo‘yli, baquvvat, yelkalari bo‘yniga qo‘shilib ketgan, burundor, ko‘zlari biroz qisq, pastki labi esa yuqoridagiga nisbatan qalinroq edi.

Mashinada Toshkent harbiy okrugiga qarashli “Chirchiq” dala-o‘quv maydoniga yetib borganimizda, quyosh boshimiz uzra charaqlab turardi. Shunday bo‘lsa-da, havo salqin, mayin shabada esyapti.

Musobaqa boshlangan ekan.

Maydonda ekipaj a‘zolari shiddatli bahs olib boryapti. Tanklar shaxt bilan olg‘a yurardi. Ularning motorlaridan chiqayotgan g‘uvullagan tovush quloqlarni qomatga keltirardi. Tishli g‘ildiraklardan otilib ketayotgan tuproq har tomonga sochilishidan havoga chang ko‘tarilaverardi. So‘ng borliqqa singib ketardi. Mana endi hech narsa ko‘rinmay qoldi.

– Hozir otadi, – deydi tomoshabinlar orasida o‘tirgan harbiy xizmatchi jarangdor ovozda. U ikki qo‘li bilan boshini mahkam ushlab olgan. Ko‘zlarini to‘g‘riga qaratib, chuqur-chuqur nafas oldi.

Aylanani bosib o‘tgan tankchilar belgilangan nuqtaga kelib, to‘g‘ridagi nishonni mo‘ljalga oldi. “O‘t och!”

buyrug‘idan so‘ng “bummm”, degan ovoz yangraydi. Shunda qo‘rquv vujudni qamrab oladi. Snaryad o‘zidan olovli iz qoldirib, nishonni titib, kulini ko‘kka sovurdi.

– Tegdi! – deydi boyadan beri qattiq hayajonda turgan podpolkovnik baland ovozda. Keyin yonidagi hamrohini bag‘riga bosib, yelkasiga mamnun urib qo‘ydi. Qarsaklar chalindi.

O‘sha ekipaj e‘tiborimni tortadi. U barcha to‘siqlarni tez bosib o‘tdi. Nishonlarni ham bexato urdi. Tank yo‘lda uchragan toshlarni ayovsiz ezg‘ilab, to‘fondek bostirib kelardi. O‘zidan ildamlab ketgan chang qa‘rini yorib o‘tib, marraga ham birinchilardan bo‘lib kirib keldi...

Yonimdagi kichik serjantga qarayman. Gavdasini g‘oz qilib olgan. Yuzimdagi hayratni anglab, tilga kirdi:

– Ekipajga Hoshimov komandirlik qilyapti, – dedi u jiddiy turib, – mahoratli tankchi. Kelajagi bor.

Shunday qilib, 2019-yilda Mudofaa vazirligida ilk marta o‘tkazilgan “Tank biatloni” musobaqasida Hoshimov birinchi o‘rinni qo‘lga kiritib, tilga tushdi.

Bahslardan so‘ng Muhriddin bilan tanishdim. O‘rta bo‘yli, ozg‘indan kelgan yigit. Bug‘doyrang. Ko‘zlari chaqnab turadi. Kamtar. Ammo qat‘iyatli...

Bu tanishuvga ham ancha bo‘ldi. So‘ng u ko‘plab musobaqalarda zafar quchdi. Xalqaro armiya o‘yinlarining eng shiddatli va tomoshabinlarga zavq bergan

“Tank biatloni”da O‘zbekiston sha‘nini munosib himoya qildi. Dunyoning ilg‘or armiyalarining tankchilari o‘zaro kurash olib borgan maydonda mahoratini ko‘rsatdi. Qaytmadi, qo‘rqmadi va uning jur‘ati g‘alabalarga sabab bo‘ldi.

Muhriddin muddatidan oldin harbiy unvonlar oldi, davlat mukofotlari bilan taqdirlandi. So‘ng Mahfuzani uchratdi-yu, uning ishqida yondi. Tunlarni bedor, o‘tkazdi. Suygani bilan oila qurgach, barcha azoblar tumandek tarqaldi. Keyin ketma-ket ikki o‘g‘illi bo‘ldi. U baxtdan sarmast edi. Vatan ichra Vatan qurdi. Hozir harbiy qismda komandir. Ham yetakchi, ham himoyachi sifatida gardaniga yanada mas‘uliyat yukini oldi. Bundan cho‘chimadi. Qaytanga, talabchanligi yanada oshdi.

Bu safar podpolkovnik Muhriddin Hoshimov bilan Forishdagi poligonda ko‘rishdik. Shu kuni ikkimiz hayot haqida ko‘p gurunglashdik.

– Hammasi yoshlikda olingan tarbiyaga bog‘liq, – dedi u. – Buni o‘zim misolimda ham bemalol ayta olaman. Bolaligimda ota-onam yo‘nalishni to‘g‘ri ko‘rsatib, ertangi kunga ishontirgan. Intiluvchanman, yutqazishni istamayman. G‘alaba qozonish uchun tinmay harakat qilaman. Chunki “Olma pish, og‘zimga tush”, deb kutish bilan muvaffaqiyat qozonib bo‘lmaydi...

Biz o‘rik daraxti ostida yonma-yon o‘tirardik. Turgan joyimizdan esa maxsus to‘siqlar yo‘lagidan o‘tayotgan bir guruh harbiy xizmatchilar bemalol ko‘rinib turardi. Yigitlar to‘liq jangovar holatda. Navbatmanavbat vazifalarni bajaryapti.

Daf'atan Muhriddin sakrab turdi-da, nariroqdagi ariqdan oqib turgan suvga borib, qo'lini tez yuvdi. So'ng yengil qadam tashlab, boya o'tirgan joyiga ohista cho'kdi. Qo'llarini keng qo'yib kerishdi.

– Ayniqsa, hozirgi davrda bu o'ta muhim masala, – dedim uning farzand tarbiyasi borasidagi so'zlarini davom ettirib. – Chunki bugun odamni chalg'ituvchi omillar juda ko'p. Har qadamda tuzoq bor. Sergak bo'lish kerak.

Suhbatdoshim indamadi. U chap oyog'ini uzatib, o'ngini ikki qo'li bilan mahkam quchoqlab oldi. Iyaklarini ko'tarib, to'g'riga tikilib o'tiribdi. Faqat ko'zlarini biroz qisib olgan. Qimir etmaydi. Muhriddin termilgan tomonga qarayman. Uzoqdan tank chang-to'zon ko'tarib, dovon tomon shaxt bilan boryapti. Ko'p yurmay, to'xtadi. So'ng snaryad otildi. Ko'kimtir tutun chiqdi.

– Yetmish ikkidan otishdi, – dedi u past ovozda. Hamon boyagiday o'tiribdi. – Ekipaj biroz shoshdi-da, esizgina. Bunday vaqtda xotirjam bo'lish kerak.

U go'yo o'ziga o'zi gapirayotgandi. Yuzida norozilik alomati.

– Shu yerdan turib qaysi tankdan snaryad otilganini bildingiz-e, qoyil! – dedim hayratlanib. Chunki biz turgan joydan tankning bor salobatini sira ham ko'rib bo'lmadim.

U menga jilmayib qaradi-da:

– Bilmaslik uyat axir, – dedi. Keyin yana gapida davom etdi: – Tepkini bossang-u, nishon yakson etilmay qolsa, unda o'zing zarbani qabul qilishga mahkumsan, ya'ni nishonga aylanasan. Shuning uchun ham tankchilar har bir snaryadni otar ekan, boshqa bunday imkoniyat bo'lmaydi deb qarashi kerak. Bu bizning oltin qoidamiz.

– Vahimasi olamni buzadi-da shu tanklarning, – dedim snaryad ovozidan bir seskanib tushganimni eslab. Keyin chap tomonimdan cho'p olib, etigimga ilingan barglarni urib tushirgancha Hoshimovga ko'z qirimni tashladim. Negadir uning yuzi jiddiy tortgandi. Qo'llari musht bo'lib tugilgan. Chap oyog'ining uchini asabiy qimirlatyapti. Boshini biroz egib, qalin qoshlarini chimirib, qovog'ini uyib olgan. Peshonasida paydo bo'lgan chiziqlarni bemalol ko'rish mumkin edi. Rangi ham qizargan. Uning shu turishini o'ljasini tilkapor qilishga shay bo'lib turgan och bo'riga o'xshatish mumkin edi. Alamzada. Butun vujudini qahr-g'azab egallagan.

– Oshiq dardini oshiq bo'lmagan hech qachon tushunmagan va tushunmaydi ham,

– dedi u jangovar ovozda. Hamon to'g'riga qarab o'tiribdi. Keyin lablarini tishladi. O'ng qo'li bilan chekkasini og'rinib qashidi-da, davom etdi: – Qalbingizga qo'rquv solgan o'sha tanklar mening borlig'im, hayotim, – u hamon raqibiga zarba berishga tayyor jangchiga o'xshardi. – Armiyaga kelganimdan to shu kunga qadar porox hidi bilan ulg'aydim.

Hoshimovning so'zlari dona-dona chiqardi. Biz bir onda ming yillik dushmanga aylangandik.

– Harbiylik – taqdirim, tankchi bo'lish esa ana shu taqdirning oliy hukmi. Chavandoz uloqqa kirguncha o'z tulporiga ishongandek tank boshqaruviga o'tirsam, o'zimni shunday his qilaman. Qalblarni qo'rqitish va unga vahima solish aslida mening ishim. Bu vazifam! Shu yo'l bilan Vatanim tinchligiga qalqon bo'laman! Yovning bag'rini tilkalayman!

Ikkimiz ham jimimiz. O'rtaga og'ir sukunat cho'kkan. Endi ketgim kelyapti. Ro'paramizdan uch nafar harbiy xizmatchi o'tib ketdi. Ularning bittasi tanish – “O'z kasbining ustasi” ko'rik-tanlovida Hoshimov bilan birga ishtirok etganini ko'rganman. O'rta bo'yli, iyagi bo'rtib chiqqan, qorasoch yigit biz tomonga qarab qo'l silkib qo'ydi. Ikkimiz ham boshimizni baravar qimirlatib so'rashdik.

Quyosh g'arbga og'di. Shimol shamoli yonboshimizdagi o'rik va tut daraxtlari uchini ohista o'ynadi. Shoxlar mayin silkindi. Shunda qovjiragan barglar yerning yuziga avvalroq tushgan barglarga og'rinib qorishib ketdi.

– Yashashdan maqsad nima o'zi? – dedi Muhriddin. Kutilmaganda uning bergan savolidan shoshib qoldim. O'ylayman. Ammo miyamga jo'yali fikr kelmaydi. Shuurim tamoman muzladi. Boshimga daf'atan og'riq kirdi. Haqiqatan ham,

yashashdan maqsad nima? Nahotki, hozirgacha mana shu savol meni o'ylantirmagan bo'lsa? Labimni tishlab, alamimni ichimga yutdim.

– Aslida bu dunyoda har kimning bajarishi kerak bo'lgan o'z missiyasi bo'ladi, – dedim. Biroq ovozim juda past chiqdi. Tomog'imni qirib, yo'taldim.

– Lekin buni hamma ham o'z vaqtda anglamaydi, – deya fikrimni davom ettirdi suhbatdoshim. – Dunyoga qanday kelgan bo'lsa, shunday o'tib ketadi. Vatan demaydi. Yuksalish demaydi. Nega? Chunki oilada ana shunday tarbiya berilmagan. Men chet elda o'tkazilgan ko'plab musobaqalarda ishtirok etdim. Ammo har safar shu tuprog'im hidini qumsadim. Bu ifor hech qayerda yo'q. Aslo topolmaysiz.

U oila, taraqqiyot, mehr-oqibat, sevgi kabi mavzulardan so'ng jahonda yuz berayotgan qurolli to'qnashuvlar haqida fikr bildirdi.

– Dunyodagi urushlar qachon bitadi? – dedi Muhriddin. Keyin o'zining savoliga o'zi javob berdi: – Qachonki, odamzod qalbidagi muhabbat qayta jonlansa. Atrofga yaxshilik urug'i sepilsa... Hamon o'zimni yaralangan qushdek his qilardim.

Muhriddin endi biroz tin olgandi. O'zini tutishi ham avvalgiday, xotirjam.

Ikkimiz baravar o'rnimizdan turdik. Chamasi, o'n daqiqa yonma-yon, jim yurib ketdik. Keyin podpolkovnik Hoshimovga kimdir sim qoqdi. U qo'l telefonini shoshmay ko'tarib, uzoq gaplashdi. Har zamonda qo'llarini silkib-silkib qo'yardi. Undan ko'zimni uzmay o'tirdim.

– Yaxshi, boraman, – dedi u suhbatga yakun yasab. So'ng oldimga shaxt bilan keldi.

– Endi bizga ruxsat! – dedi u. Keyin: – Armiyada ekanmiz, hali siz bilan ko'p uchrashamiz. Gurunglashamiz, – dedi.

– Albatta, gurunglashamiz, – dedim uning so'zlarini tasdiqlab.

Keyin u poligon tomon ketdi. Qisqa-qisqa, ammo tez qadam tashlardi. Ortimga o'girilib, yotoq tomon yurdim. Yana tank stvolidan snaryad otildi. Biroq bu safar sira ham seskanmadim. Qo'rqmadim. Ovoz kelgan tomonga ham o'girilib, qaramadim. Bilardimki, podpolkovnik Hoshimovning shaxsiy tarkibi mashg'ulotlar olib borayotgandi. Ko'nglim shuning uchun ham tinch edi...

Kapitan Shohrux SAIDOV,
“Vatanparvar”

Yaqin o'tmishga nazar

Bahrom IRZAYEV

1977-yil 13-mayda Samarqand viloyatida tug'ilgan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi "Qatag'on qurbonlari xotirasi" davlat muzeyi bosh ilmiy xodimi. Jadidshunos olim.

Tariximizning

Sobiq Ittifoq tarixida millionlab fuqarolarning qoni bilan yozilgan sahifalar mavjud bo'lib, bu mustabid sovet tuzumining qatag'on siyosatidir. XX asrning 30-yillarida "Gulag" lagerlarining tashkil etilishi, mazkur lagerlarda inson huquqining ko'z ko'rib, quloq eshitmagan tarzda poymol qilinishi kuzatildi. Afsuski, bu ko'plab davlatlar kabi O'zbekistonni ham chetlab o'tmadi. Sovet davlatining qatag'on siyosati natijasida yuz minglab vatandoshlarimiz "Burjua millatchilik harakati targ'ibotchisi", "Bosmachi", "Aksilinqilobchi", "Xalq dushmani", "Vatan xoini", "Din peshvosi" kabi ayblovlar bilan o'limga mahkum qilinib, otib tashlandi yoki "Gulag" lagerlarida xor-u zorlikka giriftor etildi.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan keyin har yili 31-avgust – Qatag'on qurbonlarini yod etish kuni sifatida keng nishonlanib kelinadi. Bugun yurtimizda "Shahidlar xotirasi" yodgorlik majmuasi va jamoat fondi, Qatag'on qurbonlari xotirasi davlat muzeyi, uning Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlardagi hududiy bo'limlari bugun samarali faoliyat olib bormoqda. Buning natijasida ko'plab olimlarimiz uchun tariximizning o'qilmagan sahifalaridagi bo'shliqni to'ldirish imkoniyati yaratildi. Mana shunday ezgu maqsad yo'lida faoliyat olib borayotgan olimlardan biri tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, "Do'stlik" ordeni sohibi Bahrom Irzayevdir.

– Bahrom aka, qatag'onga uchraganlar xotirasi deganda ko'pchilik ko'z o'ngida jadidlar gavdalanadi. Ammo siz va hamkasblaringiz olib borayotgan tadqiqotlar natijasida ularga tenglashtirish mumkin bo'lgan ko'plab taqdirar aniqlangan. Ayting-chi, ular orasida maorif, adabiyot, davlat boshqaruv organidan tashqari yana qanday soha vakillari bor?

– Tushunishim bo'yicha jadid taraqqiyparvarlari deganda xalqimizning ko'z oldiga asosan adabiyot, maorif, san'at sohasi vakillari keladi, demoqchisiz. Nafaqat yurtimizda, balki xorijda ham xuddi shunday qarash mavjud. Chunki jadidchilik avvalo maorif va madaniyat sohasidagi harakat sifatida faoliyat yuritgan. Bu oqim vakillari taraqqiyot uchun kurashish,

turkiy tillarni rivojlantirish, shu tillardagi adabiyotni boyitish, dunyoviy ilmlarni o'rganish, ilmfan yutuqlaridan foydalanish hamda ayollar va erkaklar tengligi uchun kurashishga chaqirgan. Jadidchilik mohiyatan avvalo siyosiy harakat edi. Uning shakllanish va mag'lubiyatga uchrash davrlari bo'lib, ularni shartli ravishda to'rtga bo'lish mumkin. Turkiston, Buxoro va Xiva hududida bu davrlar 1895–1905, 1906–1916, 1917–1920 va 1921–1929-yillarni o'z ichiga oladi.

BUNDAN TASHQARI, Turkistondagi jadidchilik harakati Sharqda ham, G'arbda ham ko'proq So'fizoda, Tavallo, Behbudiy, Avloniy, Munavvarqori, Cho'lpon, Qodiriy, G'ulom Zafariy kabi ijod ahli faoliyati orqali o'rganilgan. Ularning asarlariga, qoldirgan boy merosiga baho berish, tahlil qilish va o'rganish natijasida shunday muhit paydo bo'lgandir, balki. Jadidlar orasida haqiqatan ham ijod ahlidan tashqari boshqa soha vakillari ko'p. Chunki jadidchilik yoki jadidizm harakati o'z nomi bilan jamiyatdagi mavjud barcha sohada yangicha islohotlarni amalga oshirish g'oyasini ilgari surgan. Jadidlar safida ijodkor va davlat arboblardan tashqari muhandislar, savdo-sotiq sohasi vakillari, harbiylar, olimlar, agronomlar, diniy ulamolar, mohir tarjimonlar, siyosatchi hamda boshqa yo'nalishlar mutaxassislari bo'lgan. Qisqa qilib aytganda, sovet tuzumining qatag'on siyosati millatning taraqqiyoti uchun qayg'urgan ziyoli qatlamni yo'q qilishga qaratilgan edi.

o'qilmagan sahifalari ko'p

– Jadidlar bilan bir safda turib qatag'onga uchragan vatandoshlarimizni ko'proq o'rganish, darsliklarga kiritish yoki o'sha davr tarixi bo'yicha alohida yo'nalish ochish uchun yetarli ishlar amalga oshirildi deb o'ylaysizmi?

– Davlatimiz rahbarining tegishli ko'rsatma hamda qarorlari bilan bu borada juda keng ko'lamli ishlar olib borildi va davom etmoqda. Ana shu ishlarning mantiqiy davomi sifatida Buxoro shahridagi tarixiy maskanda **Jadidchilik tarixi muzeyi** tashkil etilganini alohida ta'kidlagan bo'lardim. Shuningdek, O'zbekiston Oliy sudi tomonidan **1 030 dan ziyod** mustabid tuzum qatag'oniga uchragan vatandoshimiz nomi oqlangani tarixiy adolatni tiklash yo'lidagi yangi qadam bo'ldi. Yaqinda Madaniyat va san'atni rivojlantirish jamg'armasi bilan hamkorlikda o'tgan yili **"Jadidlar. Turkistonga maktublar"** multimedia ko'rgazmasini tashkillashtirdik. Unda Turkistondan Germaniyaga o'qishga yuborilgan talabalar va ularning mintaqa madaniy-ma'rifiy merosiga qo'shgan hissasi haqidagi qimmatli ma'lumotlar tomoshabinlar e'tiboriga havola etildi. "Tashkent City Mall" savdo markazidagi **1 400 kvadrat**

metrli pavilyonda jadidlarning ta'lim va maorif sohasidagi tashabbuslari keng jamoatchilikka yetkazildi. Kelajakda boshqa soha vakillari haqida ham shunday ko'rgazmalar tashkil qilish ko'zda tutilgan. Yuqorida sanab o'tilgan barcha ishlar jadidchilik harakatini ko'proq o'rganishga, darsliklarga kiritish yoki o'sha davr tarixi bo'yicha alohida yo'nalish ochilishini ta'minlashga xizmat qiladi.

– Jizzax qo'zg'olonini millatimizga qarshi qatag'onning boshlanish bosqichi desak bo'ladimi?

– Ko'pgina tarixiy manbalarda O'zbekistondagi qatag'onlarni Stalin va uning ma'muriy-buyruqbozlik tuzumining qaror topishi bilan boshlangan deb ko'rsatiladi. Aslida millatimizga, xalqimizga nisbatan tahqir va qatag'on chor Rossiyasi davridan boshlangan, desam, adashmagan bo'laman. Bunga rus rassomi Vasiliy Vershaginining asarlari, xotiralari misol bo'la oladi. U tomondan chizilgan suratlarida xalqimizga nisbatan mustamlaka davrining dastlabki dahshatlari aks etgan. Bundan tashqari, Jizzax qo'zg'olonini ham qatag'onning dastlabki bosqichlaridan biri, desak, bo'ladi. Hali tarixchi olimlarimiz

tomonidan xalqimizga nisbatan uyushtirilgan ko'r-ko'rona terroring barcha tafsilotlari yetarlicha o'rganilib, mutaxassislar tomonidan ham, keng jamoatchilik tomonidan ham tegishli xulosalar chiqariladi.

- Oybekning "Qutlug' qon" romanida Mirzakarimboy va Yo'lchi o'rtasidagi ziddiyat Yo'lchining mardikorhchilikka, Birinchi jahon urushi front ortiga jo'natilishi bilan yakunlangan. Muallif bu bilan o'z o'quvchisi e'tiborini Jizzax qo'zg'oloniga qaratgan. Shundan kelib chiqqan holda Oybek domlani jadic adabiyotining pinhona davomchisi deyish mumkinmi?

- Albatta. Haqiqat egiladi, bukiladi, lekin hech qachon sinmaydi. Shunday ekan, Oybek domla romanda Yo'lchi obrazi orqali yuz minglab hamyurtlarimizning mardikorhchilikka jo'natilishiga ishora qilishini o'sha davr uchun jasorat deyish mumkin. Muallifning nima demoqchiligini o'quvchi tomonidan anglash adabiyotning jozibalaridan biri sanaladi. Misol uchun, sovet adabiy tanqidchilari Hamza Hakimzoda Niyoziyini qanchalik sotsialistik tuzum kuychisi sifatida ko'rsatishga harakat qilmasin, shoir ijodidagi jadidlarga xos shijoat uning quyidagi misralarida haligacha jaranglab keladi:

*Necha asrlar uxladig yotib,
Kumushday taning balchiqqa botib...
(Ishchilar, uyg'on)*

*Keldi ochilur chog'i,
O'zliging namoyon qil,
Parchalab kishanlarni
Har tomon parishon qil...*

(O'zbek xotin-qizlariga)

*Yig'la, yig'la, Turkiston,
yig'la, Turkiston,
Ruhsiz tanlar tebransun,
yig'la, Turkiston...
(Yig'la, Turkiston)*

- Nega unda bu asarlar maktab darsliklaridan olib tashlangan?

- Ayrimlar ta'lim sohasiga Finlyandiya, Yaponiya yoki Yevropa standartlarini olib kirish orqali Amerika kashf qilayotgandek. Amerikani qayta kashf etishning nima keragi bor? Ayniqsa, davlatimiz tomonidan boy ma'naviyatimiz, tariximiz kelajak tezisi sifatida qaralayotgan bir paytda. To'g'ri, sohada islohotlar olib borilmasin demayman, ammo yoshlarimizga bugun Fitratning suratini ko'rsatishsa, Hojiboy Tojiboyevmi, deb tursa, Behbudiy, Avloniy, Cho'lpon, Qodiriy kimligini bilmasa... Qaysidir zamonaviy san'atkor yoki bachkana blogerning nima yeyishidan nima kiyishigacha aytib bersa-yu, jadidlar haqida so'ralganda mum tishlab qolsa. Aytmoqchimanki, ma'naviyatni, o'tmishni, buyuk ajdodlarni unutmoqlik - millat uchun fojia. Ma'naviyat, shonli o'tmish bo'lmagan joyda Vatanni sevish, unga sadoqat tushunchasi haqida gapirish eshakning qulog'iga tanbur chertishdek bo'lmaydimi? Maktablarimizda, hatto bolalar bog'chalaridagi tarbiyani birinchi galda millatimizga xos tarzda olib bormog'imiz zarur. Aks holda, jamiyatimizda katta bo'shliq paydo qilgan bo'lamiz. Bunday bo'shliq bir marta mustabid tuzum tomonidan ongli ravishda amalga oshirildi. Endi buni o'zimizning qo'limiz bilan takrorlasak, tarix bizni aslo kechirmaydi. Maktab darsliklaridan siz aytgan asarlarni olib tashlagan insonlarni kim deb atashga ham hayronman.

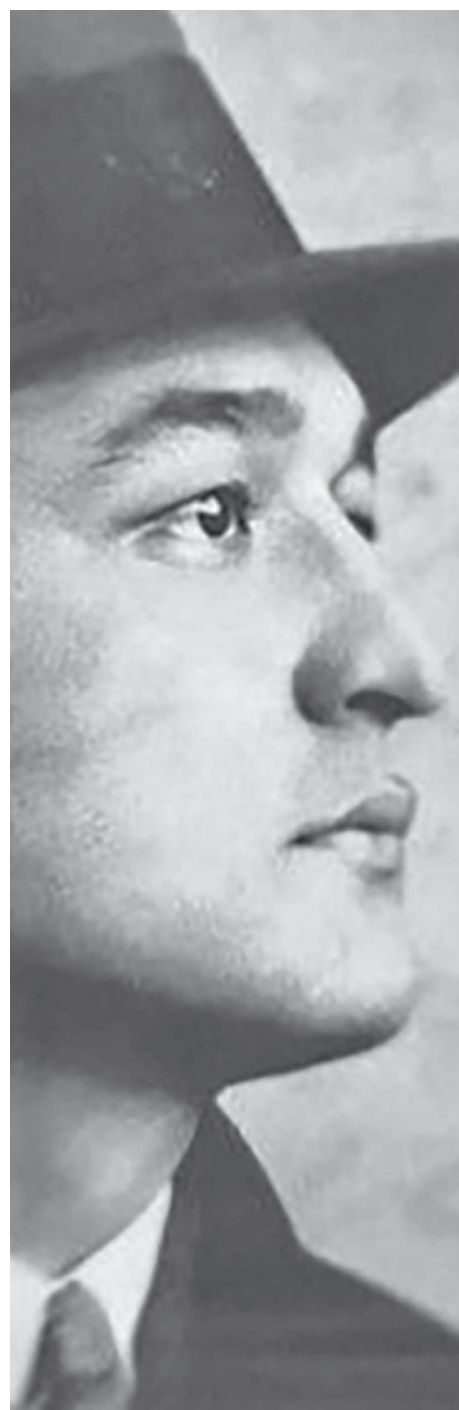
- Qizil imperiya tomonidan "Aksilingilobchi", "Xalq dushmani", "Vatan xoini" deb qarab kelingan, aslida xalq ozodligi uchun kurashganlarni kino va teatr sahnalariga olib chiqishimizga nima to'sqinlik qilyapti deb o'ylaysiz?

- Tarixdan ma'lumki, 1917-yilda Turkiston muxtoriyati mustaqil demokratik respublika sifatida e'lon qilindi. 1918-yilning fevralida Moskva muxtoriyatni bartaraf etish uchun **Toshkentga 11 eshlon harbiylarini** jo'natgan. Tish-tirnog'igacha qurollangan armiya arman dashnoqlari yordamida ularga qarshilik ko'rsatgan mahalliy kuchlarni ayovsiz qirib tashlaydi. Bu qirg'inning asosiy voqealari Farg'ona vodiysida bo'lganini tarixiy ma'lumotlar bilan asoslash mumkin. Hamza "Yig'la, Turkiston" she'rini Turkiston muxtoriyatining qonli qulatilishiga bag'ishlab yozgan bo'lsa, ajab emas.

Uzoq yillar sovet mafkurasi "Aksilingilobchi", "Xalq dushmani", "Vatan xoini", "Bosmachi" degan tushunchalarni xalqimiz ongiga singdirib keldi. O'ylashimcha, oramizda hali ham o'sha mafkura ta'siridan chiqsa olmayotganlar bordir. Aynan shu holat bunga to'sqinlik qilayotgan bo'lishi mumkin.

BILASIZMI, hozirgi paytda

o'zbek kinoindustriyasida asosiy e'tibor osongina mehnat bilan kassabop filmlar yaratishga qaratilgan. Seriallar esa ikki kishining dialogi orqali suratga olinmoqda. Aktyorlar kinoda qoyillatib deyarli birorta rol o'ynaganini ko'rmayapmiz. To'ylarda, bazmlarda san'atini sotib yurgan aktyor tomoshabinga ekranda haqiqiy Cho'lponni, Qodiriyini, Fitrat va Behbudiyini gavdalantirib bera oladi deb o'ylaysizmi? Rejissyor esa biror tarixiy film yoki tarixiy shaxs haqida film olishda mutaxassislar maslahatidan foydalanishi juda muhim. Olimlarning ma'lumoti va maslahati asosida Muhammad Aminbek, Shermuhammad qo'rboshi, Junaidxon, Ibrohimbek obrazlarini yaratish kerak, deb o'ylayman.

- Sotsializm niqobi ostida tariximizning ko'p sahifalari soxtalashtirildi. Hozir esa ayrim mutaxassislarimiz tomonidan chalkashtirilyapti. Soxtalashtirish va chalkashtirish. Bu ikkisini bir maqsadni ko'zlab amalga oshiriladigan jarayon deyish mumkinmi?

- Birinchisi haqida nima demoqchiligingizni tushundim. Tariximizning chalkashtirilyotgani deganda nimani nazarda tutyapsiz?

- Zulfqor Musoqov ijodiga mansub "Vatan" va rejissyor Hamidulla Hasanov suratga olgan "Bir yuz bir" filmlari. Har

ikkisida ham Gollandiyaning Amersfort konslagerida tutqunda bo'lgan 101 nafar o'zbekistonlik taqdiri ko'rsatilgan. Birida o'zbek jangchilari fashistlar tomonidan tashlangan nonga talashgan sahna ko'rinishi. Ikkinchisida esa buning aksi...

- Yuqorida ta'kidlaganimdek, Behbudiy, Avloniy, Cho'lpon, Qodiriyning kimligini bilmasdan turib ular haqida film ishlash siz aytgandek holatni keltirib chiqaradi. Rejissyorning tarixni, aktyorning esa tarixiy shaxs ichki olamini bilmay turib, suratga olingan filmning muvaffaqiyatga erishgani haqida eshitmaganman. Yaqinda Qozog'istonga kasbimiz taqozosi bilan safarga borgandik. Bir tadbirda barcha yig'ilganlar tinmasdan bir chiroyli qiz bilan esdalikka rasmga tushardi. Yoshi katta ayollar uni bag'riga bosib, minnatdorlik bildirardi. Biror qo'shiqchi yoki taniqli shaxs bo'lsa kerak deb o'yladik. Keyin bilsak, o'sha yosh qiz, adashmasam, qozoq jadidchilik harakati Alash partiyasi yo'lbo'shchilaridan birining turmush o'rtog'i rolini qoyilmaqom tarzda ijro etgan aktrisa ekan...

- "Shahidlar xotirasi" yodgorlik majmuasi va jamoat fondi, Qatag'on qurbonlari xotirasi davlat muzeyi, uning Qoraqalpog'iston Respublikasi va barcha viloyatlarda hududiy bo'limlari faoliyat olib borayotgani tarixiy haqiqatning tiklanish jarayonini jadallashtirdi. Yo'qotilgan yillar bo'shlig'ini to'ldirish qanchalik mashaqqatli deb o'ylaysiz?

- Albatta, yo'qotilgan yillarni ortga qaytarib bo'lmaydi. Bu holat bo'shliqni to'ldirishdagi eng og'riqli nuqtamizdir. Bundan tashqari, o'sha yillar davomida alifbomizning bir necha marotaba arabchadan, lotinga, kirillga almashgani ham arxiv hujjatlarini o'rganishimizda katta qiyinchiliklarni keltirib chiqaryapti. Shunga qaramay, jadidlar merosi bo'yicha Sirojiddin Ahmad, Bahodir Karim, Zaynobiddin Abdurashidov, Muslimbek Alijonov, qatag'on davri tarixchilari Rustam Shamsutdinov, Umid Bekmuhammad kabi ko'plab olimlarimiz tinimsiz izlanishlar olib bormoqda.

Keyingi to'rt-besh yilni bu jarayonning eng tezlashgan nuqtasi sifatida baholagan bo'lardim. Negaki, bu mavzuda adabiy va ilmiy kitoblar yozila boshlandi. Hatto qo'shiqlar kuylanyapti. Jadidlar va qatag'on qurbonlarini yodga oluvchi ommaviy tadbirlar muntazam o'tkazilishi yo'lga qo'yilgani quvonarli. Bularning natijasida yoshlarimiz, xalqimiz asta-sekin ular haqidagi tarixiy haqiqatni bilib olyapti. Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, tariximizning o'qilmagan sahifalari ko'p. O'sha sahifalarda yozilgan haqiqatni yuzaga chiqarish barchamizning Vatan oldidagi burchimiz. Bu vazifani qanchalik tez amalga oshirsak, o'tmish va kelajak tariximiz oldida yuzimiz shunchalik yorug' bo'ladi.

- Samimiy suhbat uchun rahmat.

**Asror RO'ZIBOYEV,
"Vatanparvar"**

Harbiy ta'lim

SHARAFLI KASB EGALARI

Dunyoda shunday sharaflil va mashaqqatli kasb egalari borki, ular sirasiga harbiylar va shifokorlar ham kirar ekan. Bu ikki soha vakillaridan shijoat, qanoat va asosiysi, fidoyilik talab qilinishini inobatga olsak, uning mashaqqati yana ham ravshanlashadi. Vatan posbonlari ahdi va sadoqati sabab tunni kunga ulab bo'lsa-da, ulug' ne'mat bo'lgan finchlikni asrash yo'lida oromidan voz kechadi, kerak bo'lsa jon olib, jon beradi. Shifokorlar esa inson salomatligi posbonlaridir.

Harbiy shifokorlar haqida gap ketganda, ularni ikki karra sharaflil kasb egalari, desak, mubolag'a bo'lmasa kerak. Bugungi kunda harbiy shifokorlarni tayyorlaydigan alohida ta'lim maskani ham borki, unda yaratilgan sharoitlar tahsinga sazovor.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Harbiy tibbiyot akademiyasi Toshkent tibbiyot akademiyasi huzuridagi Harbiy tibbiyot fakulteti negizida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 22-oktabrdagi "Harbiy tibbiyot sohasidagi kadrlarni tayyorlashning sifat jihatidan yangi tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq tashkil etilgan edi.

Akademiyaning tashkil etilganiga ko'p bo'lmagan bo'lsa-da, oldiga qo'yilgan asosiy vazifalardan biri sifatida Qurolli Kuchlar tarkibiga kiruvchi vazirlik va idoralar uchun harbiy tibbiyot sohasida zamonaviy talablarga javob beradigan yetuk kadrlar yetkazib bera boshladi.

Bugungi kunda Harbiy tibbiyot akademiyasida xalqaro ta'lim standartlariga asoslangan ilg'or

pedagogik va innovatsion tibbiyot texnologiyalari, zamonaviy o'quv dasturlari va o'quv-uslubiy metodlar keng joriy etilgan. Ta'lim oluvchilar insonparvarlik va yuksak ma'naviy g'oyalari asosida vatanparvarlik ruhida tarbiyalanmoqda.

Hozirgi kunda kursantlarga tibbiyot xizmatining tuzilishi va taktikasi, jangovar jarrohlik patologiyalari, harbiy terapiya va toksikologiya, harbiy gigiyena, harbiy epidemiologiya va biologik xavfsizlik kabi yo'nalishlar bo'yicha ta'lim berilmoqda.

Akademiya kursantlarning majburiy ikki yillik o'qishi ikki bosqichli harbiy tibbiyot o'quv dasturi asosida: birinchi yili – bakalavriat, ikkinchi yili – O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari uchun zarur bo'lgan mutaxassisliklar bo'yicha harbiy internaturada tayyorlanadi.

TIBBIY O'QUV MASHQ SIMULYATSIYA MARKAZI

Simulyatsiya markazi kerakli bo'lgan tibbiy asbob-uskunalar bilan

to'liq ta'minlangan va hozirgi zamon talablari darajasida jihozlangan. Barcha toifadagi tibbiyot xodimlarining amaliy ko'nikma va tajribalarini takomillashtirish maqsadida virtual simulyatsion trenajyorlari, manekenlarda tajribalarini oshirish, ko'nikmalarini takomillashtirishga qaratilgan ishlar amalga oshirilgan. Jahondagi rivojlangan davlatlarning boy tajribalari mutaxassislar tomonidan doimiy o'rganilib, ular bilan xalqaro hamkorlik aloqalari keng yo'lga qo'yilgan.

KLINIK ORDINATURA

Klinik ordinaturaga tayanch oliy tibbiy ma'lumotga ega bo'lgan mutaxassislar qabul qilinadi. Yilda bir marta amalga oshiriladigan tanlovga qo'shnilarda kamida 3 yil xizmat qilgan, harbiy xizmat davomida o'zini ijobiy tomondan ko'rsatgan, tibbiy mutaxassisliklarning biror turiga layoqati bo'lgan tibbiyot xizmati ofitserlari jalb etiladi.

Agar ular da ilmiy daraja yoki ilmiy unvon, xalqaro va respublika miqyosidagi tanlov (*musobaqa*)larda individual yo'nalishda olingan 1-o'rin, tibbiyot sohasida yaratgan yangiliklari bo'yicha ixtiro guvohnomasi bo'lganda klinik ordinaturaga tanlovsiz qabul qilinishi nazarda tutilgan.

Mutaxassislik yo'nalishlari bo'yicha kvotalar Mudofaa vazirligi ehtiyojidan kelib chiqib belgilanadi. Qurolli Kuchlar boshqa kuch tuzilmalariga alohida kvota ajratiladi.

Boshqa vazirlik, idora va tashkilotlarning yo'llanmasi bo'yicha yoki o'z xohish-istagiga ko'ra, o'qishga talabgorlar mutaxassislik yo'nalishi

bo'yicha imtihon (*test*) sinovlarini muvaffaqiyatli topshirgandan so'ng to'lov-kontrakt asosida o'qishga qabul qilinadi.

MAGISTRATURA TA'LIMI

Magistraturada ta'lim jarayoni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, shuningdek magistratura mutaxassisligi o'quv rejalari va dasturlariga muvofiq tashkil etiladi.

Harbiy internatura yo'nalishi 1 yillik ta'limni, klinik ordinatura va magistratura yo'nalishlari 2 yillik ta'limni o'z ichiga oladi. Bugungi kunda harbiy internaturada 11 nafar tibbiyot xizmati ofitseri, klinik ordinaturada 8 nafar tibbiyot xizmati ofitseri ta'lim olmoqda.

Harbiy shifokorlarning fuqarolik yo'nalishidagi shifokorlardan farqini topishga harakat qildim. Qidirishlar natijasida topilgan va to'plangan yakuniy natijalardan shuni angladimki, harbiy shifokorlar ham jismoniy, ham psixologik jihatdan fuqarolik shifokorlaridan farq qilar ekan. Harbiy shifokorlarning reallikka yaqinlashtirilgan dala-o'quv maydonlaridagi mashg'ulotlarga jalb etilishi o'ziga bo'lgan ishonchning ortishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan bir qatorda, jang maydonidan yaradorlarni olib chiqish, ularga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish va vaziyatning og'ir-yengilligidan kelib chiqib, tez va to'g'ri qaror chiqarish kabi ko'nikmalarni shakllantirmoqda. Qolaversa, Harbiy tibbiyot akademiyasi kursantlari bilan muntazam ravishda jismoniy va jangovar tayyorgarlikning o'tkazib kelinishi, shifokorlikdan tashqari dushmanidan himoyalani uchun ham ayni muddao bo'lib xizmat qilmoqda. Bundan kelib chiqadiki, harbiy shifokorlar yaradarning dardiga malham bo'lish bilan bir qatorda o'z jonini ham asramog'i kerak ekan.

Sherzod SHARIPOV,
"Vatanparvar"

Keling, kitob o'qiyimiz!

Shaxsiy kitobxonamdagi kitoblarimni poytaxtning Mirzo Ulug'bek tumanidagi Alpomish mahallasi kutubxonasiga topshirdim. Ularni berayotib, ayrimlarini qaytarib oldim. Mahalla raisi kulib:

– Bir kitobsevar inson sifatida men sizni tushunaman, – dedi.

Eski kitob yoki tarjima bisoti

Har bittasining o'ziga yarasha tarixi bo'lgan kitoblarimni qoldirayotib yelkamdandan tog' ag'darilganday bo'ldi. Aslida... Hech yengil tortganim yo'q. Bir tomondan kitoblarim ishonchli qo'llarda. Yana bir tomondan esa... o'zimni aybdordek his qildim. Kitoblarim ortimdan mung'ayib qolgandek bo'ldi. Bilmadim, asli mung'aygan kitoblar edimi yoki o'zimmi?... Katalakdek uyimda ham joy topilar edi, qutilarga joylab qo'ysam, turardi. Ammo kitoblarning joyi ahyon-ahyonda ochiladigan, qo'l yetmas joylarda turadigan qutilarda bo'lmasligi kerak. U uyning eng ko'rinarli joyida, ko'rinib turadigan, istalgan vaqtda qo'lingga olishing mumkin bo'lgan javonlarda turishi kerak-da!

Qaytarib olganim kitoblardan biri Aleksandr Sergeyevich Pushkinning tanlangan asarlari. Kitobning yoshi yetmishdan oshgan. Jigarrang muqovasida rasm, tillarang "A.S. Pushkin" deb yozilgan. O'z davrida eng mukammal holatda nashr qilingani bilinib turadi. Uni ulug' adiblarning tarjima bisotlaridan yig'ilgan bir xazina ham deysiz mumkin. Negadir shu kitobni sotib olganimni eslay olmadim. Qayerdadir tashlab yuborilgan joydan olgan bo'lsam kerak. Ha, ha, esladim, Qibraydagi qaysidir maktab kutubxonasining tashlab yuborilgan kitoblari orasidan chiqqan edi. O'g'lim ko'tarib kelgan edi. Stefan Sveygning tarixiy ocherklarini ham shunday topib olgan edim. Gap Stefan Sveyg haqida bo'lmasa ham shu o'rinda o'quvchilarimizga uning ocherklarini topib o'qishni tavsiya etaman. Adib Fransiya davlat gimni "Marselyeza"ning qanday yaratilgani, uning muallifi yosh ofitserning ayanchli taqdiri haqida qiziqarli ma'lumotlar bergan. Shuningdek, Kaliforniya, undagi oltin ustida qad rostlagan mashhur shahar, tuproq ustidagi oltinlar, oltin vasvasasi bilan bog'liq bir inson tarixi sizni hayratga soladi. Yozuvchi jasur sayyoh Rual Amundsen ekspeditsiyasi haqida ham yozgan.

Bu kitobni ijodkor singillarim Iqbol Qo'shshayeva yoki Nodirabegim Ibrohimovaga hadya qilsammikan, deb ham o'yladim. Yana istihola qildim. Shunday kuchli ijodkor ayollarning kutubxonasida bunaqa kitoblar bisyor bo'lsa kerak.

Ijtimoiy tarmoqda bir kitobxon insonning qiziq fikrini o'qib qoldim. Uning aytishiga qaraganda, kitoblar ham eskirar ekan. Tabiiy, hamma narsa eskiradi. Faqat kitoblar... Bir narsa deysiz qiyin. Chunki ayrim kitoblar eskirgani rost. Tuzumga xizmat qilgan, tuzum targ'ibotidan iborat asarlar yillar o'tib, davr o'zgariganida qiymatini yo'qotdi. Ammo eskirmaydigan asl adabiyot, asl asarlar ham mavjud-da!

O'tgan asrda rus mumtoz adabiyotidan juda ko'p tarjimalar qilingan. Bu tarjimalarga taniqli adiblar, shoirlar qo'l urgan. Balki, davr taqozo etgandir, bugunlar unaqa tarjimalar susaygan, yakka-yarim ko'zga ko'rinmasa. Endi o'sha tarjimalar bir maktab, saboq kabi o'rganilayotgani ham bor gap. Shunaqa qalb qo'rini berib tarjima qilgan-da ijodkorlar! A. Pushkinning tanlangan asarlari ham bir necha ijodkorlar tomonidan o'zbek adabiy tiliga chevrilgan.

Yuqorida aytganimdek kitobning yoshi yetmishdan oshgan. Egasidan keyin tashqariga otilgani aniq. Ichidagi rasmlarga putur yetmagan. Yo'g'-eeey, sal mubolag'a qilib yubordim, unchalik putur yetmagan, desa, to'g'riroq bo'ladi. Chunki suv tekkan joylari sarg'aygan.

Rasmlarning hammasi Aleksandr Pushkinga oid. Hatto rasmlardan birining tagiga "A.S. Pushkin tobutda" deb yozilgan. Orada "A.S. Pushkin chizgan avtoportret, 1829-yil" ham bor. Qolgan rasmlar ham juda jonli, uni varaqlab ko'rsangiz, o'zingiz ham amin bo'lasiz. Biroq rasmlar muallifi ko'rsatilmagan. Balki, rassom ko'rsatilgan varaq tushib qolganmikan, deb o'yladim. Unaqaga o'xshamaydi. Chunki bir parchagina "Tuzatish" ham turibdi. "Tuzatish" – yo'l qo'yilgan imlo xatolarining qaysi bet, qator, xato va to'g'ri yozilishi ko'rsatilgan parcha qog'oz.

Avval kitobning mundarijasiga boqdim. Tarjimonlar orasida Zumratni tanimadim. Yozilishi ham xuddi so'zlashuvimizdagi kabi Zumrat, bugun bizning ko'zlarimiz, quloqlarimiz ko'nikkan, talaffuzimiz o'rgangan Zumrad emas. Rostini aytganda, eng ko'p qiziqqanim ham shu inson bo'ldi. Bir necha hamkasblardan Zumratni bilish-bilmasliklarini surishtirdim. Hech kimdan qoniqarli javob olmadim. Savollarga javobni shosha-pisha internetdan qidiradigan yolg'iz men bo'lmasam kerak. U yerda ham javob yo'q. Yoki men qidirishni bilmadim.

Nega bunchalik qiziqqanimning sababi oddiy: u Izzat Sulton, Abdulla Qahhor, Mirtemir kabi katta adiblar qatorida turgan Ayol ijodkor ekani. Meni esa hamisha hamjinslarim ijodi o'ziga tortadi.

Katta avlod maktab darsliklarida Aleksandr Pushkin ijodi keng yoritilgan. Uning ijodi o'zbek adabiy tilida ham, rus tilida ham o'rgatilgan. Deyarli barcha asarlari tarjima qilingan. "Bog'chasaroy favvorasi"ni o'qimagan yoki eshitmagan odam bo'lmasa kerak.

Aziz o'quvchilarimizga Aleksandr Pushkin asarlari begona emas. Uning asarlari, ertaklari asosida qator filmlar ishlangan. Bu yerda u yoki bu asarini tavsiya qilish fikridan yiroqman. Aytmoqchi bo'lganim shuki, kitoblarning eskisi bo'lmas ekan.

Dunyo biladigan adib asarlarini tavsiya qilish zukko o'quvchilarimizga nisbatan nopisandlikdek tuyular. Shunday bo'lsa-da, biz uzrxohlik bilan Pushkinning "1829-yilgi poxod chog'ida Arzrumga sayohat"ni qayta varaqlab ko'rishlarini, bilmaganlar uchun topib, mutolaa qilishlarini tavsiya qilamiz. U "Arzrumga sayohat" nomi bilan mashhur. Mazkur sayohatnomaning qimmatini shundaki, diqqat bilan o'qilsa, bugungi dunyo siyosat maydonidagi taloshlar maqsadini anglash qiyin emas.

Ushbu sayohatnoma dunyo tarixi, xususan erksevar Kavkaz, Kavkaz xalqlari tarixi bilan qiziqqanlar uchun ajoyib manba. Aziz o'quvchi, e'tiboringizni "Arzrumga sayohat"dagi mana bu parchaga qarating-a:

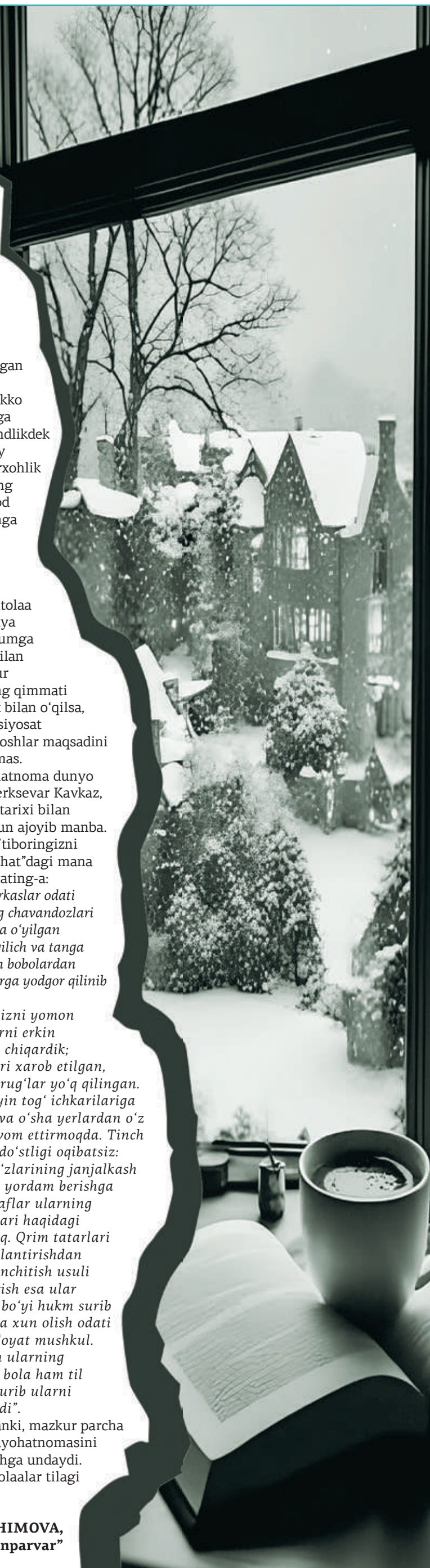
"U yerda, cherkaslar odati bo'yicha ularning chavandozlari ko'milgan. Toshga o'yilgan tatarcha yozuv, qilich va tanga suratlari, yirtqich bobolardan yirtqich nabiralarga yodgor qilinib qoldirilgan.

Cherkaslar bizni yomon ko'radi. Biz ularni erkin yaylovdan siqib chiqardik; ularning ovullari xarob etilgan, butun boshliq urug'lar yo'q qilingan. Ular borgan sayin tog' ichkarilariga kirib ketmoqda va o'sha yerlardan o'z hujumlarini davom ettirmoqda. Tinch cherkaslarning do'stligi oqibatsiz: ular har doim o'zlarining janjalkash hamurug'lariga yordam berishga tayyor... Bu taraflar ularning vahshiyona ishlari haqidagi ovozalarga to'liq. Qrim tatarlari singari qurolsizlantirishdan bo'lak, ularni tinchitish usuli yo'q; buni bajarish esa ular orasida nasllar bo'yi hukm surib kelgan qirg'in va xun olish odati borligi uchun g'oyat mushkul. Xanjar va qilich ularning tan a'zosi, yosh bola ham til chiqarmasdan turib ularni egallay boshlaydi".

Umid qilamanki, mazkur parcha sizni Pushkin sayohatnomasini izlab topib o'qishga undaydi.

Huzurli mutolaalar tilagi bilan

Inobat IBROHIMOVA,
"Vatanparvar"

Alisher Navoiy tavalludining 584 yilligiga

TUTASH TAQDIRLAR

Azaldan shoirlar taqdiri shohlar taqdiriga, shohlar qismati esa shoirlar qismatiga bog'lanib kelgan. Buning boisi ne? Sharqni-ku gapirmasak ham bo'ladi, G'arbda ham shunday. Xullas, tarix umr bo'yi mudom o'chakishib yoxud hamfikir bo'lib yashab o'tgan shoh-u shoirni ko'p ko'rgan. Bejiz emaski, so'z san'atining talay buyuk asarlari aynan shohlar haqida: "Shoh Edip", "Shohnoma", "Qirol Lir", "Saddi Iskandariy", "Ulug'bek xazinasi"...

O'zbek – ko'p baxtli xalq. Loqaqal buyuk hukmdor – Amir Temur va buyuk shoir – Alisher Navoiyni yaratgani uchun ham. To ro'zi mahshar bu ikki aziz nom bashariyat ong-u shuuridan o'chmasligi aniq. Bu zotlarni tanigan mardum o'zbekni ham biladi.

KIMNI SOHIBQIRON DEYMIZ?

Qiziq fe'limiz bor-da! Son ming so'zni bilamiz, ehtiyojimiz uchun o'rinni ishlatamiz ham, ammo asl ma'nosi bilan ishimiz yo'q. "Nimseriy – juvonmargiy", ya'ni "Chala to'yish – yosh o'lish bilan barobar", deganlaridek, chala bilgandan bilmagan afzal. Alqissa, yozma manbalarning qayeridaki *sohibqiron* so'zi uchrasa, Amir Temurga ishora deb tushunishga urinib ko'ramiz-u, uning aynan nima ma'noni anglatishi va kimlarga nisbatan qo'llanishini yaxshi bilmaymiz. Akademik Bo'riboy Ahmedov mazkur atamaga mana bunday izoh beradi: **"Sohibqiron – ikki ulug' sayyora (Zuhro va Quyosh) bir-biri bilan tutashgan paytda tug'ilgan kishi, baxtiyor odam"**.

Bu sifat yurt olishda baxti doim kulib boqqan, aniqrog'i, jang-u jadallarda mudom qo'li baland kelgan hukmdorlarga nisbatan ishlatilgan. Sohibqiron Amir Temur bu sifatga eng munosib zot edi.

Alisher Navoiy ko'pgina asarlarida Temuriylar saltanatining so'nggi yirik shohi – Husayn Boyqaro Mirzoni ham *Sultoni sohibqiron* sifati bilan tilga oladiki, bunda ham so'z o'rniga tushgan. Zotan, fothlik, harb ilmi borasida Husayn Mirzo ulug' bobosi Amir Temurga tortgan edi.

MARDLIKNI QARANGKI, Husayn Boyqaro unga nisbat berilgan *sohibqiron* martabasini aynan hazrat Alisher Navoiyni o'ziga loyiq ko'radi. Husayn Boyqaro qalamiga mansub "Risola" asarida mamlakat va millatning buyuk ma'naviy quvvati – Alisher Navoiy haqida quyidagi latif jummalarni o'qiymiz:

"Nazm iqlimida qaysi berk qo'rg'onga kuch kelturdikim, eshigi aning yuziga ochilmadi va qaysi azim kishvarg'a tab' cherigi bila turktoz soldikim, fath qilmadi. Bu kun nazm arkonining rub'i maskunida qahramon ul tururu bu mamolik fathiga Sohibqiron ani desalar bo'lur."

She'r:

*Erur so'z mulkining kishvarsitoni,
Qayu kishvarsiton, xusravnishoni.*

*Dema xusravnishonkim, qahramoni,
Erur gar chin desang, Sohibqironi"*.

Keling, endi boshqa gaplarni qo'ya turaylik-da, ikki bobomiz – Temur ham, Navoiy ham sohibqiron ekanini yodda tutaylik. Amir Temur qilich va aql kuchi bilan yurtni qo'lga oldi, mustaqil qildi. Unga ko'p hududlarni qo'shib, markazlashtirilgan yirik davlatga aylantirdi. Yer yuzining kattagina qismini o'z hukmiga bo'ysundirdi.

Alisher Navoiy qilich emas, qalam tutib, o'ziga xos "fothlik" qildi. Shoir asarlarini faqat turkiy xalqlarigina o'qiy olishini nazarda tutibmi, "Farhod va Shirin" dostonida faxr ila bunday deb yozadi:

*Olibmen taxti farmonimg'a oson,
Cherik chekmay Xitodin to Xuroson.*

Ammo bu yerda aynan Amir Temur egallagan hudud ko'zda tutilgani ham sir emas. Alisher Navoiyning "foth"ligi hamon davom etmoqda, uning "hukm"iga kiradigan mamlakatlar soni oshgandan oshib, yil

TEMUR VA

TURONNING

sayin ko'payib bormoqda. Bugun mamlakatimizga Yer yuzining qay go'shasidan aziz mehmon tashrif buyursa, ulug' shoirimiz haykali poyiga hurmat ramzi o'laroq gul qo'yadi.

SHIRXO'RALIK

Taqdirning o'zi Alisher oilasini Temuriylar xonadoniga bog'lab qo'ygan edi. Husayn Boyqaro bilan Alisher Navoiy o'rtasida faqat maktabdoshlik, shoh-u vazirlik, do'stlikkina emas, bevosita sut bilan o'tgan, ya'niki qon jihatidan ham yaqinlik bor edi. Navoiy Boyqaroga ko'kaltosh edi. Ko'kaltosh – o'zaro sut emishgan, ya'ni shirxo'ra degani.

Navoiy davri tarixchisi Mirxond "Ravzat us-safo" asarida Temuriylar bilan Alisher xonadoni yaqinligi uzoq tarixga ega ekanini quyidagicha qayd etadi: **"...Ul oftobdillik amirning (Navoiyning) ulug' va saxovatli bobosi, avvalzamon taqozosiga ko'ra, Amir Temur Ko'ragonning o'g'li – Mirzo Umarshayx**

Bahodirning xos mulozimlari qatoridan joy olib, e'tibor qalami uning bisot lavhiga ko'kaltoshlik darajasini yozgan edi". Xuddi shu fikrni Mirxondning nevarasi Xondamir "Habib us-siyar" asarida qariyb aynan takrorlaydi: *"Oftob hashamatli amirning (Navoiyning) buyuk ota-bobolari qadimdan Mirzo Umarshayx Bahodir ibn Amir Temur Ko'ragon xonadonining xos kishilari jumlasidan edilar va ko'kaltoshlik qalami e'tibori bilan ularning xotir lavhiga bitilgan edi"*.

Umarshayx – Amir Temurning ikkinchi o'g'li edi. U aynan Mirzo Ulug'bek tug'ilgan milodiy 1394-yilning 22-marti kuni Bag'dod yaqinidagi Xuramtu qal'asini qamal qilish mahalida halok bo'lgan. Bu voqeadan qariyb yarim asr keyin

NAVOIY

IKKI SOHIBQIRONI

tug'ilgan Alisher Navoiy ham otabobolari kabi Temuriylar xonadoniga ko'kaltoshlik hurmatini izchil davom ettirdi. Chunki uning otasi G'iyosiddin Kichkina ham Temuriylar saltanatining ishonchli amirlaridan biri bo'lgan edi.

Agar ko'kaltoshlik so'zi emikdoshlik ma'nosini anglatga, demak, Navoiyning bobosi Umarshayx Mirzo bilan o'zaro sut emishgan aka-uka, ya'ni shirxo'ra edi. Taxmin qilish mumkinki, Navoiyning katta momosi – bobosining onasi Umarshayx Mirzoni chaqaloqligida emizgan. Shunday bo'lsa, Navoiy ajdodlari ham aslan movarounnahrlik bo'lib chiqadi. Zero Navoiy dastlabki devoni – "Badoyi' ul-bidoya"ning "Debochasi"da bejiz bunday deb yozmagan:

Otam bu ostonning xokbezi,
Onam ham bu saro bo'ston kanizi.
Xullas, amirlik Navoiyga
otamerosgina emas, bobomeros ham
edi. Buning ustiga, ko'kaltoshlik
shunchaki emas, o'ta muhim xizmat
edi. Unga xavfsizlikdek o'ta nozik
vazifa yuklatilardi.

Xuddi shu bois ham Navoiyga
ana shu buyuk saltanatga bevosita
doxil bo'la turib, Amir Temur haqida
yozish oson bo'lgan emas...

"AYTMOQ" – BOSHQA NARSA, "O'QIMOQ" – BOSHQA

Sharqda she'r bitish qadimdan
juda ulug' sharaf hisoblangan.
Navoiy "Hayrat ul-abror"da nazmning
nasrdan ustunligini isbotlay turib,
quyidagicha yozadi:

Bo'lmasa e'joz maqomida nazm,
Bo'lmas edi Tangri kalomida nazm.
Demak, mo'jiza maqomida, ya'ni
Qur'oni karimdaki nazm bormi,
bilingki, u – buyuk san'at.

Shuning uchun ham bobokalon
shoirimiz yashagan Temuriylar

zamonida she'rni idrok etish va she'r bitish oliy madaniyat belgisi hisoblangan. Temuriyodalar orasida shoirlar ko'p edi. "Majolis un-nafois" tazkirasining yettinchi majlisi aynan ana shu shoirlar haqida. Navoiy ro'yxat boshiga Amir Temurning muborak nomini bitadi. Bu ulug' hukmdorning she'riy tab'i haqida ul zot bunday yozadi: "...Agarchi nazm aytmoqqa iltifot qilmaydurlar, ammo nazm-u nasrni andoq xub mahal-u mavqe'da o'qubturlarkim, aningdek bir bayt o'qug'ani ming yaxshi bayt aytqoncha bor".

SHUNDAN SO'NG Amir Temurning esiga kelib qolib o'qib yuborgan bir misra voqeasi bayon qilinadi. Amir Temurning o'g'li – Mironshoh Mirzo Tabrizda ichkilikka berilib ketdi. Amir Temurga bunga uning uch nadimi, ya'ni maslahatchisi – Xoja Abdulqodir, Mavlono Kohiy va ustod Qutb Noyi sababchi ekanini aytishdi. Sohibqiron ularning boshini keltirishni buyurdi. Shunda Xoja Abdulqodir o'lim jazosidan qochib, qalandar qiyofasida yurtma-yurt kezib, jon saqlab yurdi. Bundan ba'zilar xabardor edi. Temur Iroqqa yurish qilganida bu gapni unga yetkazishdi. Sohibqiron Xoja Abdulqodirni tutib keltirishni buyurdi.

Voqeaning davomini Navoiy quyidagicha hikoya qiladi: "Ul hazrat (Amir Temur) taxtda erdilarkim, Xojayi faqirni devonaliqqa qo'ymay, sudrab taxt iltifotiga kelturdilar. Andin burunkim, siyosat hukm bo'lg'ay, chun Xojaning kamolotidin biri Qur'on hifzi (Qur'onni to'liq yod bilish) erdi va Qur'on o'qumoq bunyod qildikim, ul hazratning (Amir Temurning) g'azabi lutfqa mubaddal bo'lub, fazl-u kamol ahli sori boqib, bu misrani ba vaqt o'qudikim:

Abdol zi bim chang bar musfah zad...

Mazmuni:

Qalandar qo'rquvdan Qur'onga chang soldi.

Amir Temur g'azabga minib, uni qatl ettirishga hozir turgan bir mahalda Xoja Abdulqodir Qur'on tilovat qilib, hukmdorning g'azabi lutfga aylanishiga erishadi. Shundan so'ng sohibqiron Xoja Abdulqodirning gunohidan o'tib, unga iltifot va tarbiyatlar aylab, "Majlisida nadim va mulozim qildi".

Navoiy Temurning bir misra she'r o'qiganini, "Idrok-u fahm ahli bilurkim, yillar, balki qarnlarda (asrlarda) mundoq latif so'z voqe' bo'lmas", deya ta'riflaydi.

BU YERDA ASOSIY GAP Navoiyning o'qug'an bilan aytqan so'zlarini bir-biridan ajratib qo'llayotganida. Ba'zilar shu nozik lisoniy farqni inobatga olmay, Temur o'qigan misrani badiha yo'li bilan to'qilgan she'riy satr deb tushuntiryapti ham. Holbuki, Navoiy tilida o'qimoq faqat birovning (!) she'rini yoddan aytmoqni, aytmoq esa o'zi she'r to'qimoqni bildiradi.

Navoiy bu o'rinda Amir Temurni boshqa birovning she'rini hayotiy voqeaga juda mos tarzda ishlatgani uchun ta'riflagan.

QILICH VA QALAM

Qilich bilan zabt etilgan hududlarning taqdir daftariga abadiylik muhri bosilgan emas. Shuning uchun bo'lsa kerakki, shoirlar qalam bilan mulk olish ishqida yonadi. Qaysi mamlakatni hukm-u farmoniga kiritmoqchi bo'lsa, Navoiy o'sha yurtga lashkari she'r bo'lgan devonini yuborgan:

Ne mulk ichraki bir farmon yibordim,
Aning zabtig'a bir devon yibordim.

Bu devonkim, tutti kishvarni andoq, –
Ki devon tuzmagay daftarni andoq.

Qilich va qalam...

SULTONI SOHIBQIRON Amir Temur Turon yurtini jahonning markazlaridan biriga aylantirgan edi. Shunday buyuk turkiy saltanatga yarasha shunday buyuk turkiy adabiyot dunyoga kelmagandi. Alisher Navoiy ana shu hayotiy ehtiyojning mevasi yanglig' tug'ildi. Temur o'zbekni jahon siyosatining yuksak sahnasiga olib chiqqan bo'lsa, Navoiy millat ma'naviyatini ana shunday ulug' pog'onaga ko'tarib qo'ydi.

Navoiy qalamida Temur qilichining kuchi bo'lsa, ne ajab?!
Navoiy qalami Temur qilichi bilan yo'nilgan bo'lsa-chi?!

Sultonmurod OLIM,
adabiyotshunos

Chegara qo'shinlarida

YUKSAK E'TIBOR NAMUNASI

qo'riqlash bilan birga, qishlog'imiz hayotida ham faol ishtirok etib, hamkorlikda tinchlikni qadrlash va asrab-avaylashga qaratilgan ko'plab tadbirlarni tashkilashtirib turamiz. Bugun posbonlarimizga topshirilayotgan yangi xonadonlarni va bu yerda yaratilgan shart-sharoitlarni ko'rib, juda ham xursand bo'ldik, – deydi mahalla faoli Shavkat Yormatov.

Shu kabi orzular ro'yobini viloyatning Toshkent tumanida qo'shni Qozog'iston Respublikasi bilan chegaradosh hududlarni qo'riqlayotgan sarhadlarimiz

posbonlari ham his etish baxtiga muyassar bo'ldi. Yangi xizmat xonadonlarini o'z sohiblariga topshirish marosimi bu yerda ham katta tantanaga aylanib ketdi.

Tadbirda Toshkent tumani hokimligi vakillari, harbiylar va ularning yaqinlari hamda Navoiy mahalla fuqarolari faollari ishtirok etdi.

Unda so'z olganlar tinchlikdek bebaho ne'matning qadriga yetish va uni ko'z qorachig'idek asrab-avaylash kerakligini, har bir fuqaro, ayniqsa o'sib kelayotgan yosh avlod Vatan osoyishtaligini ta'minlashni o'zining muqaddas burchi deb bilishi zarurligini alohida ta'kidladi.

Shundan so'ng o'z taqdirini yurt taqdiri bilan bog'lagan, mashaqqatli va shu bilan birga sharafli kasbda faoliyat olib borayotgan chegarachi o'g'lonlarga kuch-g'ayrat hamda matonat tilagan holda, yangi xonadonlar kaliti topshirildi.

– Bu kunlarni intiqib kutganimiz sababli, hozir quvonchim ichimga sig'mayapti. Baxtiyor onlarimizni bo'lishish uchun kelgan ota-onalarimiz, yaqinlarimiz ham bunday sharoitlarni ko'rib, bizdan ko'ngillari xotirjam bo'ldi. Endi men va men kabi harbiy oila bekalari uy-joyimizdan bexavotir holda turmush o'rtog'imizning yonida kamarbasta bo'lib, ularni yurt himoyasiga yo'llaymiz, – deydi Risolat Abdulhakimova.

Shu kuni mehmonlar yangi uylarda yaratilgan shart-sharoit va qulayliklar bilan yaqindan tanishish imkoniga ham ega bo'ldi.

Albatta, ko'rsatilayotgan bu kabi g'amxo'rlik harbiylar, ularning oila a'zolari va yaqinlariga cheksiz quvonch ulashib, yangi-yangi marralar sari ruhlantirishi, shubhasiz

**Mayor
Farida BOBOJONOVA**
DXX Chegara qo'shinlari

Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo'shinlarida harbiy xizmatchilar hamda ularning oila a'zolarini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ular uchun munosib xizmat va turmush sharoitlarini yaratish borasida keng qamrovli ishlar amalga oshirilmoqda.

Toshkent viloyati Ohangaron tumanining qo'shni Tojikiston Respublikasi bilan chegaradosh hududlarida o'z xizmat vazifasini bajarayotgan chegarachilar va ularning oila a'zolari uchun zamonaviy uslubda qurilib, barcha qulayliklarga ega bo'lgan xizmat xonadonlarini foydalanishga topshirish jarayonida ham ayni shu xususda so'z yuritilib, harbiylarga ko'rsatilayotgan e'tibor – yurt osoyishtaligiga qaratilayotgan yuksak e'tiborning namunasi sifatida e'tirof etildi.

Ohangaron tumani hokimligi, DXX Chegara qo'shinlari mas'ullari, faxriylar, Shovg'oz mahalla fuqarolari hamda jamoatchilik tashkilotlari vakillari ishtirok etgan mazkur tadbir davomida, zamonaviy talablar asosida ko'rkam, yorug', barcha qulayliklarga ega xonadonlarning barpo etilishida jonbozlik ko'rsatgan quruvchilarga minnatdorlik bildirilgach, binoning ramziy kaliti tantanali tarzda Chegarani qo'riqlash vzvodi komandiriga topshirildi. Shundan so'ng sarhadlarimiz posbonlari o'z xonadonlarining kalitini katta quvonch bilan qabul qilib oldilar.

– Bizning Shovg'oz qishlog'imiz chegara hududida joylashgan bo'lib, hududimizdagi Chegara qo'shinlariga qarashli harbiy qism jamoasi Vatanimiz sarhadlarini

Jadid adabiyoti

Abdulla Qodiriyning haqiqatlari

Ma'rifatparvar jadidlar nomi tilga olinganda, birinchilar qatori xayolimizga bolaligimizdan qadrdon bir nom – Abdulla Qodiriy siy mosi ko'z oldimizda gavdalanadi. Axir uning asarlarini o'qimagan, “O'tkan kunlar”, “Mehrobdan chayon”ni bilmaydigan o'zbek bormikan?! Xo'sh, ushbu asarlarning umrboqiyli gi, shunchalar qadrli va qadrdonli gi nimada? Nega ular shunchalar kitobxon qalbini zabt etdi? Nega xalq Kumushni mehr-vafo va go'zallik timsoli deb ulug'ladi? Nega Otabek va Kumush, Anvar va Ra'no o'zbek yoshlarining sevgi timsoliga aylandi, tillarda doston bo'ldi? Ularga havaslanib, qanchadan qancha farzandlarimiz ismi Otabek, Anvar, Kumush, Ra'no bo'ldi...

Keling, shu o'rinda yillar o'tsada, qimmatini yo'qotmagan Qodiriy asarlarining asl yozilish tarixiga nazar solsak, ularning mukammallik sirlaridan boxabar bo'lsak. Buning asoslarini moziyga qaytib, tarix zarvaraqlarida muhrlangan qaydlar orqali yozuvchining o'zidan so'rasak.

IJODIY JARAYON

“HAQIQIY YOZUVCHI bo'lmoq uchun turmushni har taraflama o'rganish, buning uchun uning har sohasidan xabardor bo'lish kerak. Qisman mening boshdan kechirganlarim yozuvchi bo'lishimda katta rol o'ynagan. Haqiqiy yozuvchi bo'lishni istagan kishi dastlab shu turmush ichiga kirishi, uni bilishi kerak. Turmushning turli sohalarida ishlashim natijasida, men o'zbeklarning urf-odatlarini, ularning ichida uchraydigan tiplarni o'rganoldim.

Men bir asarni yozishdan avval shu yozmoqchi bo'lgan narsam haqidagi materiallarni puxta o'rganib chiqaman. Men biror joy to'g'risida asar yozmoqchi bo'lsam, o'sha joyni avval necha marotaba ko'rgan bo'lsam-da, yana borib tekshirib, yaxshiroq o'rganib kelaman.

Meteriallarni o'rganish mahallida eng mayda narsalarga (*detallarga*) ham ahamiyat beraman. Masalan, men haligi o'rganmoqchi bo'lgan yerda qancha daraxt borli gi, ularning qanchasi eski va qanchasi yangiligi, men borgan mahalda qanday qushlar qaysi xilda qo'nib turganli gi va shunga o'xshash juda mayda narsalargacha. Ularni shu asarning xuddi shu joyida tasvir etilayotgan ahvolga, ideyaga to'g'ri kelish-

kelmasli gi surishtirib ishlataman.

Yozuvchi bo'laman degan har bir kishi o'zida mana shunday, turmushning mayda-chuydalarigacha kuzata oladigan qobiliyatni o'stirishi kerak.

Yozuvchining o'zidan qo'shishi adabiy asarda katta rol o'ynaydi. Lekin men turmushda ko'rmagan, bilmagan narsam haqida hech narsa yozmayman. Har bir asarimning yozilishiga turmushda uchragan biror voqea sababchi bo'ladi. Shuning natijasida men o'zimcha asarimning taxminiy bir sxemasini tuzib olib, keyin ishga tushaman”.

YOZUVCHINING BIRLAMCHI FAZILATI

“SO'Z SO'ZLASHDA va ulardan jumla tuzishda uzoq andisha kerak. Yozuvchining o'zigina tushunib, boshqalarning tushunmasli gi katta ayb. Asli, yozuvchilik, aytmoqchi bo'lgan fikrni hammaga barobar anglata bilishda, oraga anglashilmovchilik solmaslikdir. Bundan boshqa fikrning ifodasi xizmatiga yaramagan so'z va jumalarga yozuvda aslo o'rin berilmasli gi kerak. Shunday iboraning tuzatib bosilishiga yo'l qo'ymagan va mustaqil uslub va ifodaga ega bo'lib, o'zingizning qalamdagi istiqbolingizni ta'min qilgan bo'larsiz. Kishiga ishonish va behuda kuchanish ma'qul gap emas, birovga orqa qilib, o'zingda bo'lgan talantning ruhiga fотиha o'qiy ko'rmangiz! Bir soatda emas, o'n soatda yozish, bir qayta emas, o'n qayta tuzatish kishining yordamiga termilishga qaraganda ham foydali, ham unumlidir”.

“O'TKAN KUNLAR”

“Yozmoqg'a niyatlanganim ushbu “O'tkan kunlar” yangi zamon ro'monchiligi bilan tanishish yo'lida kichkina bir tajriba, yana to'g'risi, bir havasdir. Ma'lumki, har bir ishning yangi – ibtidoiy davrida talay kamchiliklar bilan maydonga chiqishi, ahllaring yetishmaklari ila sekin-sekin tuzalib, takomilga yuz tutishi tabiiy bir holdir. Mana shuning

daldasida havasimda jasorat etdim, havaskorlik orqasida kechaturgan qusur va xatolardan cho'chib turmadim.

“O'TKAN KUNLAR”ni yozar ekanman, doimo ko'z o'ngimda o'quvchi ommamiz turar edi. Men bu kitobim bilan xalqimiz rag'batini biroz bo'lsa ham yangilikka tortmay, der edim. Shuning uchunkim, hatto bir faslni tamom tashlab o'tar ekanman “falon holni bundan so'nggi fasllarning birida o'qirsiz” kabi so'z bilan o'quvchiga ta'minot berib qo'yishgacha majburiyat sezar edi. Modomiki, asar saviyasi o'zimizga ma'lum shu xalq uchun yozilar ekan, yana bir muncha vaqt “so'nggi priyem”lardan ko'z yumib turish, oraliqda “so'nggi priyem”ni ozozdan qistira borish lozimdir. Na uchunkim, “so'nggi priyem”da yozilgan she'r va nasrlarimiz bir tabaqagagina xos bo'lib qola bergani da'vomizga dalildir.

Moziyga qaytib ish ko'rish – xayrli, deydilar. Shunga ko'ra, mavzuni moziydan, yaqin o'tgan kunlardan, tariximizning eng kirli, qora kunlari bo'lg'an keyingi “xon zamonlari” dan belgiladim. Men bu so'nggi marg'ub qahramonlarni o'zbek tarixining hazmi ko'targan qadar o'z holicha olishqa tirishdim. Ularning xon va ulamoga qarshi isyoni tabiiy shar'iydir. Chunki shundan ortig'i soxta bo'lishi ustiga kitobning qadrini ham tushurar edi”.

(*Abdulla Qodiriy. Kichik asarlar. “O'tgan kunlar tanqidi ustida ba'zi izohlar” Toshkent, G'afur G'ulom nashriyoti. 1969.*)

Ushbu qaydlarni o'qir ekanman, yuqoridagi savollaringa javob topganday bo'ldim. Mana, Qodiriy asarlarining umrboqiylik siri?! Voqelikning mutlaq hayotiy va haqqoniyligi, sodda va samimiyligi, milliyligi, hikoya uslubining ertakmonandli gi, uning uzviy tizimli sahnasi, tasavvurning aniqligi (*Zero asarni mutolaa qilar ekansiz, uning syujeti shundoqqina ko'z oldingizda namoyon bo'ladi.*) Eng muhimi, yozuvchini xalqning aynan dilidagi gaplarni hikoya qilishi, asarning real voqeliklarga asoslanganli gi, uning sodda va ravon tili, ushbu adabiy durdonani oltin merosimizning shoh asariga aylantirdi.

Hamonki, asarning umrboqiyli gi haqidagi oddiy haqiqat ham shudir aslida.

III darajali serjant
Laylo PARDAYEVA

Qurolli Kuchlar akademiyasi

SAN'ATDA HAM METIN

San'at – aniq g'oyalar targ'iboti, tarixdan xabar, insoniy saboq, tarbiyaning ajib, ta'sirchan usuli. Unda benazir go'zallik, qaytmas xotiralar, xayoliy orzu-istak hamda umid mujassam.

Aytish joiz bo'lsa, san'at tinimsiz mehnat, izlanishlar samarasi hamdir. Zotan, san'atning bir parchasiga aylanish – har bir ijodkor uchun katta baxt. Biroq bunga erishish, o'zlashtirishning o'ziga yarasha mas'uliyati va mashaqqati bor. U xoh xonanda bo'lsin, xoh aktyor yoki raqqosa – xalqqa eng sara ijod namunalari taqdim etishi lozim.

Ammo hammasan'atkorlar ham ushbu mas'uliyatni to'laligicha his etolgan yo'q. Ayniqsa, aytish kerak ekan, deb nima to'g'ri kelsa shuni qo'shiq qilayotgan xonandalarning borligi, asrlar chig'irig'ida sayqal topib bizgacha yetib kelgan san'atimizga sezilarli darajada putur yetkazayotgandek, go'yo. Eng yomoni, urf-odatlarimizga mos bo'lmagan, qadriyat, an'alarimizga zid g'oyalarni targ'ib etayotgan qo'shiqlar va unga olinayotgan ma'no-mazmunsiz, beo'xshov kliplar Yangi O'zbekistonni barpo etishdek oliy maqsad yo'lida qo'lni-qo'lga berib, birlashgan xalqimizni, ayniqsa yoshlarni chalg'itayotgandek, nazarimizda.

Munisa Rizayeva kuylagan "Aka-makasi" nomli qo'shiqning videoklipi e'tiborimizni tortdi. Ushbu klip qaysidir qishloqda tasvirga olingan. Xonanda ochiqchasiga Yevropadagi hamkasblariga taqlid qilgani yaqqol sezilib turibdi. G'alati, mentalitetimizga zid bo'lgan harakatlar va gap-so'zlar ensangizni qotirsa, kutilmaganda paydo bo'lgan bolaga ota qizining to'lini tutqazib, to'y qilib berishi hayratingizni oshiradi.

Qo'shiqning matni esa ko'ngilni xira qiladi:

...Holimni so'rab ko'r,
Bir nimalar, deb o'rab ko'r.
Atti-batti o'tta-bo'tta,
Yo'q so'zni aytma albatta.

Xo'sh, Munisa nima demoqchi o'zi? Bu so'zlar hattoki o'zbek tilining imlo lug'atida ham topilmaydi. Xonanda yangi so'zlarni o'ylab topgan ko'rinadi. Ashulaning keyingi so'zi esa avvalgisidan ham oshib tushadi:

befarq bo'lmagan har bir kishi qalbini larzaga soladi, bee'tibor qoldirmaydi.

...Insonlarni pirlaydi, xasta etib yerlaydi,
Lyuboyini kirlaydi pulim-pulim.
Janim mening dollarlarim, yevrolar,
Poram-poram, ram-pam-pam-pam...

(qo'shiqda keltirilgan so'zlarni boricha, o'zgartirmay yozdik).

Mulohaza qilib ko'ring, biror ma'naviy yuki bormi bu so'zlarning?! Xonanda she'r aslida qanday bo'lishini unutmaganmi yoki u shu oldi-qochdi gaplarni she'r deb, ijod qilib yuribdimi? Qisqasi, bugun salohiyati, iste'dodi bori ham, yo'g'i ham qo'shiq aytganidan keyin mana shunday ashulalar yaratiladi. San'atda esa metin tartib bo'lishi kerak. Ana shunda tarozi bosadigan, eshitib rohat oladigan qo'shiqlar paydo bo'ladi. Aslida muxlislarga shunday haqiqiy qo'shiq kerak.

klipga bor e'tiborni qaratishdan avval, yaxshi she'r tanlashni o'rganish zarur. Qo'shiqchilarning topib olgan gap: "she'r yo'q". Shuncha shoirlarimizning yozgani nima unda? Aslida she'rga ham estetik did bilan qaray bilish lozim.

TA'KIDLASH KERAKKI, bugun san'atkorlardan biri "endi manga gitara", deb kuylasa, boshqasi "o' mani baliqcham, o' mani mushukcham, o' mani quyoncham" deb qichqiryapti. Yana biri "Lada-lada-lada", deb ikki qator jumlani qayta-qayta takrorlaydi. "Mol boqsak ham nima qilibdi endi bizga, yoz bo'lmasa, kuzda aniq uylanaman", deya ashula aytayotganlari ham chiqib kelyapti. Xullas, his-tuyg'usiz, dardsiz, biri ikkinchisini takrorlaydigan, tuzsiz, mohiyatsiz ashulalar ketdi. Dov-daraxtlar, chorvachilik, poliz ekinlari, qir-u adirlar mavzu sifatida bugun kuyga solinmoqda. Ammo qalbga yaqin, insonning ruhiga ozuqa beradigan, maroq bilan tinglanadigan, xalqimizning shonli o'tmishi-yu bugunini kuylash unutilmoqda. Nega bunday bo'lyapti? Ehtimol, talabga yarasha taklif shudir? Chunki oldi-qochdi so'zlar jamlanmasidan vujudga kelayotgan bu qo'shiqlarni tinglashga allaqachon o'rganib, odatlanib bo'lgandirmiz? Agar shunday bo'lmaganida bu kabi yengil-yelpi ijod namunalari e'tiborimizga sira ham hovla etilmas, katta-katta sahnalarda baralla kuylanmas, millionlab tomoshabinlarga ega davlat va nodavlat telekanallar orqali uzzukun efigra berilmasdi.

Efigra berilayotgan har bir klip, avvalo telekanal ijodiy-badiiy kengashi nazoratidan o'tkaziladi, – deydi "Mening yurtim" telekanali bosh muharriri Dilshod Mamatturdiyev. – Ko'rikka taqdim etilgan har bir musiqiy audiovizual asarning birinchi galda mualliflik nuqtayi nazaridan tegishliligi o'rganiladi. So'ngra ijod mahsulining o'zbek adabiy me'yorlariga muvofiqligi, badiiy saviyasi, g'oyaviy mazmuni, dolzarbligi, milliy manfaatlarimiz va ma'naviyatimizga mosligi tahlil etiladi. Yoshlar odob-axloqiga salbiy ta'sir qiladigan, ma'naviy-axloqiy mezonlarga zid bo'lgan mediamahsulotlar tabiiyki, efigra qo'yilishiga ruxsat berilmaydi. Chunki bizning bosh maqsadimiz – ko'p sonli tomoshabinlarga birdek manzur bo'ladigan asarlarni saralab, taqdim etishdan iborat.

Aksariyat xonandalar qo'shiqlariga matnini bugun o'zlari yozishi, hatto, musiqasini ham bastalayotgani barchamizga yaxshi ma'lum. Xo'p, ijod ahli bo'lganidan keyin yozadi-da, dersiz. Biz ham bu ishni jon, deb ma'qullaymiz. Imkoni bormi, qo'lidan keladimi, salohiyati yetadimi, unda qaddini ursin.

Manga bitta bola rosa qaravotti,
Qosh-ko'zini yomon qoqvotti.
Aka-maka makasi kim desam,
Mani yomon o'rab tashavotti.
Votti-votti, votti-votti...

NAHOTKI, o'zbekning boy san'ati shu ko'rinishga, achinarli ahvolga kelib qolgan bo'lsa? Qolaversa, buni qo'shiq deb atash mumkinmi? Nahot ayrim xonandalar zamonaviy estradani shunday tasavvur etishyapti? Yana bir san'atkor – Jahongir Otajonovning "Poram" nomli qo'shig'iga olingan videoklip ham millat taqdiriga

– She'rda tuyg'u bo'lishi lozim. Uning bosh mezonni ezgulikka xizmat qilishdir, – deydi shoir Islomjon Qo'chqorov. – Bu mezon she'rning kuyga solingan holati – qo'shiqqa ham daxldor. Uni tinglagan insonning didi yuksalishi kerak. Afsuski, bugungi qo'shiqlarimizda matn uchunchi darajali bo'lib qoldi. Qo'shiqda she'rning darajasi hamisha birinchi o'rinda turadi. Bu muvozanat buzildimi, demak, yaxshi qo'shiqdan umid qilmasa ham bo'ladi. O'xshamagan matn "yopib" ketuvchi qo'shimcha unsurlar – ohang va

TARTIB BO'lishi KERAK?

Boisi ayrim san'atkorlar borki, ular ashula ham aytadi va she'rni ham o'zlari yozib, kuyni bastalaydi. Bu esa haqiqiy professionallik deyiladi. Biroq keraksiz so'zlardan gap yasab, ohang berilgan, xalqimiz e'tiboriga taqdim etilayotgan allanimalar ming yil o'tsa ham qo'shiq sifatida qabul qilinmaydi, tez unutiladi. Qadr topmaydi.

- Ijtimoiy tarmoqlardagi bir video diqqatimni tortdi, - deydi aktyor Erkin Bozorov. - Otaxon aytyapti: 1966-yilda Toshkentda yuz bergan yer silkinishiga guvoh bo'lganmiz. O'sha kuni yer qa'ridan chiqib kelgan tovush qalbimizni muzlatib yuborgan. Buni eslashning o'zi dahshatli. Ammo bugun yaratilayotgan "darang-durung, qasir-qusur"lar ana shu og'riqlarimizni qayta his etishimizga sabab bo'lmoqda. Iltimos qilib qolamanki, mayin kuylar yarating! Quloqqa xush yoqsin. Qalbg'a orom bersin. Chunki baland ohangda aytilayotgan ashulalar yuraklarimizga qattiq ozor yetkazyapti, vahima qaytyapti, deya nadomat qiladi. Demak, xalqimiz ham bugungi qo'shiqlardan mamnun emas. Ularni-da azoblanishiga, qalb uylarining vayron bo'lishiga sababchi bo'layotgan ekan-da, faqat ohangga zo'r berayotganlar.

QO'SHIQ UMRINI SO'Z UZAYTIRADI. Xo'sh, buning uchun nima qilish kerak? Buning uchun avvalo asosiy qo'shiqchilarimiz tahsil olayotgan konservatoriyada bo'lg'usi san'atkorlar uchun adabiyot darsini kiritish kerak, nazarimda. Ana shunda bama'ni qo'shiqchilar soni ko'payarmidi, deyman-da. Bir narsa aniq, kitobga, adabiyotga muxlis bo'lgan kishi, kam bo'lmaydi. Lekin bu qo'shiqchi degan zot borki, keyingi vaqtlarda kitob o'qimay qo'ydi. Shoiridan uzoqlashgan sari san'atkorlar san'atdan ham uzilib bormoqda. Shoirlar bo'lganki, qo'shiqni, qo'shiqchini tarixda qoldira olgan, muhrlagan. Hatto musiqalar she'rga qarab bastalangan. Bilingki, "oltin qoida" doim muqim qolaveradi - har qanday qo'shiqning umrini avvalo so'z - she'r belgilaydi. Meni juda ko'p kliplarga taklif qilishadi, avvalo buning uchun katta rahmat. Biroq xonandaning so'zlariga e'tibor bersam, yengil, yuki yo'q. Hissiz va mazmunsiz. Nega bunday, deb so'rasam, zamonaviy, deydi. Joyida rad etaman. So'z bilan ishlamayaptimi, demak, u uzoqqa bormaydi. Hamon uzoqda yuraman ana shunday dardsiz qo'shig'-u kliplardan.

Yoshlarning qalbida mardlik va jasorat tuyg'ularini yuksaltirish, vatanparvarlik hislarini singdirishda, ayniqsa madaniyat va san'at ahlining yozuvchi va shoirlarning o'rni muhim. Zotan, tinchlik hammamizga kerak. Demak, Vatanni himoya qilish barchamizning muqaddas burchimizdir. Axir Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Bugungi kunda har birimiz amalda Vatan himoyachisi bo'lishimiz, yoshlarimizni ham shu ruhda kamol toptirishimiz zarur". Biroq hozirgi qo'shiqlarda bu qay darajada o'z aksini topmoqda?

- Avvalo, har kim o'zi xohlagan va yoqtirgan xonandaning qo'shiqlarini tinglashga haqli, - deydi Dilnoza Ma'rufboyeva. - Chunki bu uning tanlovi, ixtiyor o'zida. Ammo shu foydali bo'lsa,

tafakkurni o'tmaslashishga emas, aksincha charxlashga xizmat qilsa, bu boshqa gap. Mana, masalan, san'atimizda shunday ulug' darg'alar borki, ular yaratib, kuyga solgan ashulalar hali-hamon xalqimizga manzur bo'lib keladi, maroq bilan tinglanadi. Xususan, Murodjon Ahmadovning "O'rtar", Sherali Jo'rayevning "O'zbekim", yoki bo'lmasa, Hojiakbar Hamidovning "Ketmoqdaman", Ortiq Otajonovning "Umr o'tar", Rustam G'oyipovning "Jamalak", Mahmud Namozovning "Ko'k bo'ri" va Xurshid Rasulovning "Yoshligim" kabilar shular jumlasidan. Ta'kidlash kerakki, men bu qo'shiqlarni eshitsam, o'zimni o'zga olamga tushib qolgandek his etaman. Ruhim

boshqa jihatlarini ham o'xshatishga urinadi. Ba'zida buning uddasidan ham chiqadi. Avvalo, bu uning o'sha xonandaga chin muxlis bo'lgani uchun deyish mumkin. Aytmoqchi bo'lganim san'atkor - u aktyor-aktrisa yoki xonanda bo'lsin barchasi o'zining ortidan xalqni, ayniqsa yoshlarni ergashtiryapti. Demak, ular yaratadigan har bir ijod mahsuli, avvalo, jamiyatga, odamlarga foydasi tegishi kerak. Biroq ayrim san'atkorlar tomonidan kuyga solinayotgan mavzularda aytilayotgan qo'shiqlarda na ma'no bor va na mazmun, tarbiyaviy ahamiyatini aytmasa ham bo'ladi. Lekin unutmazlik kerakki, ijodkorning yaratgan namunasiga qarab, uning didi, saviyasi, bilimi, intellektual salohiyatiga baho beriladi.

- Ayniqsa, san'atkorlar ko'p kitob o'qishi kerak, - deydi jurnalist O'g'iloy Muhammadiyeva. - Chunki ular so'z bilan ishlaydi. Ortidan xalqni, ayniqsa

o'zini qay darajada oqlayapti? Albatta, o'z maqsadi yo'lida, sadoqat bilan xizmat qilib kelayotgan san'atkor ham borki, ular xalqimizga sof, an'analariga mos ijod namunalari tortiq etayotgani, biroq bo'lsa-da kishining ko'nglini xotirjam qiladi.

- Qo'shiqqa matn tanlash o'ta muhim masala, ammo unga ishlanayotgan videokliplar ham kishi qalbining og'rishiga sabab bo'lmoqda, - deydi jurnalist Shahzoda Abdullayeva. - Chunki ba'zi xonandalarning kliplarda nuqul qishloqdagi odamlar sodda ko'rsatiladi. Ayniqsa, yoshlari to'pori, bachkana, bekorchi, bemaqsad yashayotgandek namoyish etiladi. Usti-boshining rasvosi chiqib ketgan, loysuvoq uyda, chakki o'tayotgan tom ostida kun o'tkazayotgan odamlar tasvirlanadi. Shaharliklar bo'lsa, to'kin hayotda, yevropacha, o'zga dunyoda yashayotgandek qilib ko'rsatiladi. Bu esa haqiqiylikka mutlaqo to'g'ri kelmaydi. Qolaversa, bu bilan qishloq va shaharliklar o'rtasidagi tafovutni haddan tashqari bo'rttirishga urinayotgandek ko'rinadi, nazarimda. Yana bir gap: er-xotin bir-biriga xiyonat qilgan, do'stlarning vafosizligi va sotqinligi, besamar umrlar, mol-dunyoga ruju qo'yish... xullas, sanasangiz, sanog'i yo'q bularning. Axir erkinlik degani san'atni shahvatga, adabiyotni jaholatga aylantirish, degani emas. Nahotki, bu masalalarga jiddiy qaraydigan, professional yoki havaskor san'atkor bo'ladimi barchasiga to'g'ri yo'l ko'rsatib, aniq g'oyalar targ'ibotchisiga aylanishlari uchun ko'maklashadiganlar bo'lmasa? Yo'qsa, qusur va kamchiliklarimiz yanada ko'payadi, natijada shundog'am jar yoqasiga kelib qolgan milliy san'atimiz rivoj topish o'rniga pastga qulaydi.

Maqolani yozish davomida, MAVZUGA OID AYRIM SAVOLLARGA O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining mas'ul xodimlaridan javob olish uchun vazirlikning saytida ko'rsatilgan bir qancha raqamlarga sim qoqdik. Ammo ko'p bor urinishlarimiz besamar ketdi. Har safar telefondagi maxsus "xonim" suhbatigiz yozib olinadi, dedi-yu biroq biz izlagan vakillarga "ulab" berolmadi. Mayli, ularning ishi, vazifasi ko'p. Shunga bizning chaqiruvlarimizga e'tibor qilmagandir, deb qo'yaqoldik.

SO'NGGI SO'Z o'rnida shuni aytish kerakki, san'atning mislsiz go'zalliklarini muxlislarga taqdim etish bilan bir qatorda, san'atkor degan sharaflil nomga dog' tushirmay yurish har bir san'at ahlining asosiy vazifasi. Yurtboshimiz ta'biri bilan aytganda: "San'atkor odobi, yurish-turishi, kiyinish madaniyati, muomalasi bilan boshqalarga, eng avvalo, yoshlarimizga o'rnak bo'lishi zarur". Bundan boshqacha bo'lishi esa aslo mumkin emas.

Kapitan Shohrux SAIDOV,
"Vatanparvar"

yengillashadi. To'g'ri, bu ashulalarni hali-hamon yashab kelayotgani uning she'rlari yuksak darajada yozilgani, haqiqiy ijod namunasi ekanligidir. Yana ohang va she'r o'zaro uyg'unlashtirilgan. Ming afsuslar bo'lsinki, bugun ayrim san'atkorlarimiz aytish kerak ekan, deb nima to'g'ri kelsa, shuni kuylashmoqda. San'atkor chin dildan ijod qilib, xalqqa, muxlislarga ma'qul keladigan asar yaratishga harakat qilish kerak. Ana shunda qadr topadi, hurmat qozonadi.

San'at ahli millat peshvosi, yoshlar tarbiyachisi, kattalarga suhbatdosh, kichiklarga mayoq bo'lishi lozim. Ularga taqlid qilinadi. Shunday ekan, bugun yoshlarimiz o'zlari yaxshi ko'rgan san'atkorlarni kuzatib, ulardan nimani o'rganmoqda va nimani olyapti?

- Bir tanishim bor. U san'atkorlardan biriga qattiq taqlid qiladi, - deydi talaba Og'abek Mahmarayimov. - Hatto shu xonanda qo'shiqlariga olgan klipda kiygan kiyimi, soch turmagi, o'zini tutishi va

yoshlarni ergashtiradi. Lekin hozirgi xonandalarimiz nimani kuylayapti, nimani targ'ib etyapti? Bu savollar har birimizni qattiq o'ylantirishi kerak. Bugun internet butun dunyoni egalladi. Undan har kim har xil maqsadlar yo'lida foydalanmoqda. Ana shunday tahlikali, axboriy xurujlar avj olgan bir vaqtda san'at ahli tarbiyaviy ahamiyatga ega, milliy ruh singdirilgan, kishining o'zligini anglashga xizmat qiladigan qo'shiqlarni yaratishi kerak emasmi? Azal-azaldan xalq ijod ahliga juda katta hurmat va ishonch bildirib kelgan. Ularga nisbatan, hatto jamiyat tafakkurining egalari, degan yuksak baho ham bergan. Lekin bu ishonch bugun

Alplar safidagi ayollar

*Bir xilqatki unda nurni anglaysiz,
Ona degan baxt, sururni anglaysiz,
El-u yurtning ori uning qo'lida,
Vatan degan sha'n, g'ururni anglaysiz,
To'maris vorisi o'zbek ayoli.*

III darajali serjant Shohida Gapporova bilan bundan ikki yil avval suhbatlashib, maqola tayyorlagandim. Havo hujumidan mudofaa qo'shinlari va Harbiy havo kuchlari qo'mondonligi tasarrufidagi harbiy qismda aloqa seksiyasi katta mexanigi vazifasida xizmat qilayotgan Shohida 2023-yilda ham bir qator muvaffaqiyatlarga erishgan. Ya'ni lavhamiz qahramoni "Dovyurak jangchi" ko'krak nishoni hamda sportning armrestling yo'nalishida o'tkazilgan Osiyo chempionatida g'oliblikni qo'lga kiritgan. 2024-yilda esa sportning taekvondo yo'nalishi bo'yicha bo'lib o'tgan jahon chempionatida birinchi o'ringa egalik qildi. Shuningdek, 2025-yilning ilk oyida u "To'maris" ko'krak nishoni sohibi bo'ldi.

OMAD KALITI MAQSAD VA INTILISHDA

Albatta, muvaffaqiyatlar zamirida bilim, iqtidor, izlanish va intilish yotadi. Shohida Gapporovaning erishgan yutuqlari ham bejiz emas. Yetti yoshidan karate to'garagiga borgan o't-olov qizgina, yillar o'tib, orzu-maqsadi sari dadil intilgani bois 2004-yilda Vatan himoyachilari safiga qo'shildi. Uning kasbiga bo'lgan muhabbati, qat'iyat, shijoat va bilimdonligi omadga yo'l ochdi. Sharafli kasbi hamda sportda, ya'ni armiya o'yinlarida g'oliblar safida bo'ldi.

2014-yili armiya o'yinlariga qo'l kuchini sinash - armrestling kiritildi. Havo hujumidan mudofaa qo'shinlari va Harbiy havo kuchlari qo'mondonligining jismoniy tayyorgarlik bo'limi boshlig'i podpolkovnik Sanjar Ganjakov armrestling yo'nalishidagi bellashuvlarga Gapporovani eng yaxshi nomzod deb bildi. U yanglishmagandi. Bir oy tayyorgarlik ko'rgan Shohida 2014-yili Mudofaa vazirligi hamda Madaniyat va sport vazirligi hamkorligida o'tkazilgan O'zbekiston chempionatida ellikdan ziyod nomzodni ortda qoldirib, g'oliblikni qo'lga kiritdi.

2016-yili O'zbekiston chempionatida ishtirok etayotgan vazirliklar safi kengaydi. Shohida Gapporova 2016-2018-yillarda O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar, Mudofaa, Sog'liqni saqlash, Madaniyat va sport, Xalq ta'limi, Moliya, Qishloq va suv xo'jaligi vazirliklari hamda Chegara qo'shinlari va Bojxona qo'mitasi o'rtasida o'tkazilgan O'zbekiston chempionatida ishtirok etdi. Xizmat vazifasiga mas'uliyat ila yondashadigan Shohida bellashuvlarga har gal o'ziga bo'lgan ishonch, tinimsiz harakat va tayyorgarlik bilan yuzlanardi. 176 nafar olovqalb, bilagi kuchli sportchini yengish oson emasdi. Ammo bizning ortga chekinmas qahramonimiz buni

uddaladi. 2016-2018-yillarda armrestling yo'nalishida chempionatning mutlaq g'olibi bo'ldi. 2020-yili "Harbiy sportchi" ko'krak nishoniga munosib topildi.

JAHON SPORTCHILARI SAFIDA

2023-yilning noyabr oyida Samarqand shahrida sportning armrestling yo'nalishida Osiyo chempionati o'tkazilishi belgilandi. O'zbekiston armrestling sport klubi a'zosi bo'lgan Shohida Gapporovani qo'mondonlikning jismoniy tayyorgarlik bo'limi boshlig'i

TO'MARISNING CHEMPION QIZI

podpolkovnik Jamshid Murodov mana shu nufuzli tanlovga tayyorladi. O'n kilodan yigirma besh kilogacha bo'lgan toshlarda qo'lni, jismoniy mashqlar orqali tanani chiniqtirgan, sog'lig'iga, kaloriyali oziq-ovqatlarga e'tibor qaratgan qahramonimiz 21 ta davlatdan qatnashgan sportchilar safidan joy egalladi.

Har bir davlatdan ellikka yaqin sportchi ishtirok etayotganini inobatga oladigan bo'lsak, Osiyo chempionatida birinchi bor qatnashayotgan Shohida uchun bu juda katta sinov edi. Ikkinchi tomoni uning raqibalari asosan ko'p bor jahon chempioni bo'lgan sportchilar.

Chempionatga start berildi, murosasiz bellashuvlar boshlandi. Qahramonimiz raqibalarini birin-ketin mag'lubiyatga uchrata boshladi. Chempionat so'ngida u mutlaq g'olib deya e'lon qilindi. Yevropa davlatlaridan tashrif buyurgan sudyalari hayratda: "Bunday bo'lishi mumkin emas. Osiyo o'yinlarida birinchi bor qatnashayotgan ayol qanday qilib jahon chempionlarini yenga oladi. U qayta sinovdan o'tishi kerak!" Sudyalari e'tirozi qondirildi, ayol sportchilarni mag'lub etgan Shohidaga armrestlingda jahon chempioni bo'lgan hindistonlik va eronlik ikki sportchi erkak

raqib bo'ldi. U sudyalari ko'z o'ngida erkaklarni mag'lub etib, g'olibligini isbotladi va 2024-yilda bo'lib o'tadigan jahon chempionatiga yo'llanma oldi.

YANA BIR G'OLIBLIK SHOHSUPASI

Ma'lum sabablarga ko'ra, Shohida Gapporovaga 2024-yilda belgilangan jahon chempionatiga qatnashish nasib etmadi. Biroq uni sportning boshqa yo'nalishida bo'lib o'tadigan jahon chempionati kutmoqda edi. U buni qo'yidagicha izohlab o'tdi:

- Sportchilar chempionatga ham ruhan, ham jismonan tayyorlanadi. Bu borada ustozlarning o'rni muhim. 2024-yilning noyabr oyida bo'lib o'tgan taekvondo yo'nalishidagi jahon chempionati hayotimda muhim iz qoldirdi. Negaki ushbu yo'nalishda ham o'z imkoniyatimni sinab ko'rdim. To'rt karra jahon chempioni, sport ustasi Azizbek Madumarov menga ustozlik qildi. To'g'risi, bu chempionatda ishtirok etaman, deb o'ylamagandim. Aslida, o'g'lim Ozodbekni taekvondo klubi rahbari Azizbekka shogird qilib bergandim. O'g'lim qatnashayotgan musobaqalarga borib, unga raqibini yengish borasida maslahatlar berib turardim. Mendagi ma'lum

tajribani sezgan Azizbek, yurtimizda bo'lib o'tadigan jahon chempionatida klub nomidan ishtirok etish maslahati bilan chiqdi va tayyorladi. Chempionatda dunyoning 17 ta davlatidan 200 dan ziyod sportchilar ishtirok etdi. Men Xitoy, Yaponiya, Avstraliya, Vengriya davlatidan kelgan vakillar bilan maydonga tushdim va g'olib bo'ldim. Yurtimiz bayrog'ini ko'tarish men uchun sharaflar. Harbiy xizmatchilar safida ekanim esa faxrimdir. Joriy yilning ilk oyi ham men uchun omadli keldi. "To'maris" ko'krak nishoniga munosib topildim. Bu yutuqlarimning barchasida harbiy xizmatda va sportda menga tayanch bo'lgan komandirlarim, ustozlarim va safdoshlarimning ulkan hissasi bor. Ularga chin yurakdan ta'zim qilaman.

Birinchi o'rinni qo'lga kiritib, g'oliblik shohsupasiga chiqish qay darajada sururli va sharaflidir. Buni g'olib bo'lgan insongina teran his qiladi. III darajali serjant Shohida Gapporovani 2025-yilda yana bir katta sinov kutmoqda. U Vengriya davlatida armrestling yo'nalishida bo'lib o'tadigan jahon chempionatida ishtirok etadi. Ishonamizki, u bu safar ham g'oliblar safida bo'ladi, albatta.

Ayol qaysi sohada, qaysi lavozimda xizmat qilmasin, u

onaligi bilan aziz-u mukarramdir. Uning baxtini farzandlari haqida so'z ketganda chehrasidagi quvonchdan anglash mumkin. Shohida Vatan himoyachilari safida bo'lishdek mas'uliyatli vazifa bilan birga, uch farzandni mehr ila voyaga yetkazayotgan jonfido onalardan. Ichki ishlar akademiyasida tahsil olgan katta o'g'li Abdulatif kibernetika yo'nalishida tergovchi bo'lib xizmat qilayotgan bo'lsa, taekvondo yo'nalishida qora belbog' sohibi bo'lgan Ozodbekning maqsadlari ulkan. Beshinchi sinf o'quvchisi Gulsanamning orzusi esa shifokor bo'lish. U onasi xizmatdan horib kelganida har gal mehribonchilik ko'rsatib, charchog'ini oladi. Farzandlarning yuksak orzularni yuzatishda, shubhasiz, ota-onaning o'rni katta. Bu borada alplar safidagi chempion qahramonimizni, jonkuyar va mehribon ona, desak, arziydi.

Samimiy suhbatdosh, kamtar III darajali serjant Shohida Gapporovaning xizmatdagi va hayotdagi jonkuyarligi, fidoyiligi borasida uzoq so'z yuritish mumkin. Zero u kabi To'maris momo vorisi bo'lgan millat ayollarini qancha ta'rif etsak shuncha kam.

Zulfiya YUNUSOVA,
"Vatanparvar"

Sport

JISMONIY KAMOLOT SARI

Kishi qaysi sohada faoliyat yuritmasin, u o'z kasbining ustasi bo'lishi uchun tinmay izlanadi. Maqsadiga erishish yo'lida uchragan to'siqni matonat bilan yengib o'tadi. Alaloqibat zafar quchadi. Mutal Nazarov ham bugun tanlagan sohasidan baraka topganlardan. Jahon kubogi sovrindori bo'lgan Nazarov shinkiookushinkay karate sport turi bo'yicha V Dan qora belbog' sohibi.

Jismoniy kamolotga sport bilan erishiladi, – deydi O'zbekiston Respublikasi shinkiookushinkay karate markazi rahbari Mutal Nazarov. – Chunki sportning har qanday turi bilan shug'ullanish, avvalo insonning irodasini mustahkamlaydi. O'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi. Jahon chempionatlarida ishtirok etib, sovrindorlar qatoridan joy oldim. Shogirdlarimga ham xuddi shuni o'rgatishga harakat qilib kelyapman. Murabbiylar Akmaljon Abdurazzoqov va Rohat Samandarov bilan birgalikda ushbu sport turini mamlakatimizda yanada rivojlantirish uchun izlanishlar olib boryapmiz. Bugungi kunda respublikamizning sakkizta viloyatida markazning filiallarini ochdik. Buning natijasida minglab yoshlar sportning mazkur turi bilan shug'ullanish imkoniyatiga ega bo'ldi. Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi bilan doimiy hamkorlikni yo'lga qo'yganmiz.

Maqsadimiz – armiyamiz saflaridagi Vatan o'g'lonlarining karate bo'yicha bilimlarini yanada oshirish va ular bilan o'zaro tajriba almashishdan iborat.

Jahon, Yevropa, Osiyo, Afrika chempionati, xalqaro musobaqalar, shuningdek

O'zbekiston chempionatlarida ketma-ket g'alaba qozonib kelgan Nazarov bugun 30 yildan ortiq vaqt davomida to'plagan tajribalarini sportga oshno yoshlarni tarbiyalashga safarbar etib kelmoqda.

U joriy yilning may oyida Yaponiyada bo'lib o'tadigan navbatdagi jahon chempionatiga shogirdlari Muhammad Ali Nazarov va Ozodbek Abduraufov bilan birgalikda tayyorgarlik ko'ryapti.

– Ustozimga shogird bo'lib kelganimga 3 yil bo'ldi, – deydi Ozodbek Abduraufov. – Shu vaqt oralig'ida ko'plab nufuzli musobaqalarda ishtirok etdim. Ayrimlarida g'alaba qozondim, boshqasida tajriba to'pladim. Yutqazgan kezlirim ham bo'ldi. Biroq o'shanday kezlarda ustozim menga dalda beradi. Yana oyoqqa turishim uchun qo'llaydi. Xullas, karatening ushbu yo'nalishi sirlarini chuqur o'rganib kelyapman. Maqsadim – jahon chempioni bo'lish va Vatanimiz bayrog'ini baland ko'tarish. Bu yo'lida hamisha izlanaman va o'rganaman.

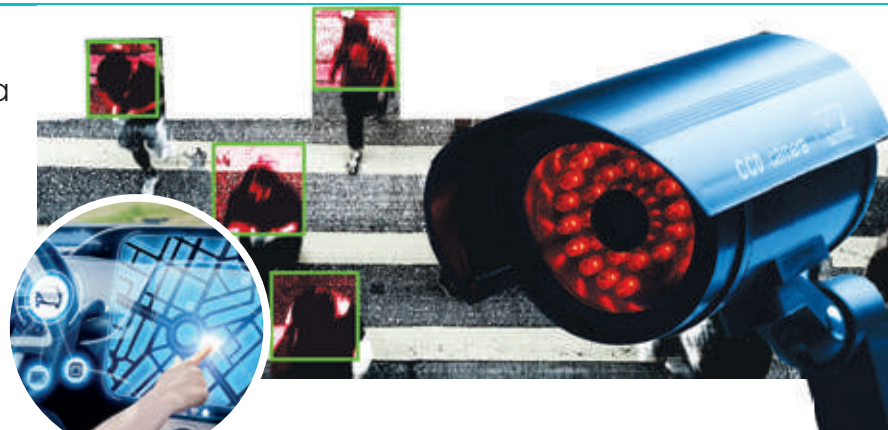
Bugun o'zbek sportchilarining mahorati va matonatiga dunyo ahli lol qolyapti. Albatta, bu mamlakatimizda sportga qaratilayotgan e'tiborning amaliy natijasidir. Mutal Nazarov va uning shogirdlari ham ana shu yo'lida, ya'ni jahon arenalarida davlatimiz sha'nini munosib himoya qilish uchun bor kuch va salohiyatlarini safarbar etib kelmoqda.

Sh. SAIDOV

Texnologiya

Bugungi kunda insoniyat IV sanoat revolyutsiyasi davrida yashamoqda va bu davr shu qadar jadallik bilan rivojlanib boryaptiki, zamonaviy texnologiyalarni sun'iy intellektsiz tasavvur etib bo'lmaydi.

Oddiy yoritish chirog'idan tortib, kosmosga uchirilayotgan sun'iy yo'ldoshlarda inson tomonidan bajarilishi kerak bo'lgan ishlarni sun'iy intellekt bajarayotganini ko'rish mumkin. Bu holat, o'z navbatida, mehnat bozorining transformatsiyalashuvini, xodimlarning esa kasbiga innovatsion hamda kreativ yondashuvini talab etayotgani hammaga ma'lum.

KUZATUV KAMERALARIDA

SUN'IY INTELEKT

Endilikda elektr chirog'ini yoqish uchun qandaydir qurilmani bosish shart emas. Chunki ko'chalarda, xona va binolarda odam harakati orqali ishlaydigan yoritish moslamalari ko'payib bormoqda. Yoki bo'lmasa, mashina boshqarayotganingizda kimdir sizga yo'l ko'rsatishi shart emas. Sun'iy intellekt asosidagi zamonaviy GPS tizimi belgilangan manzilgacha olib bora oladi. Xavfsizlik kameralari orqali esa ma'lum hududdagi sharoitni tahlil qilish, insonning yuz tuzilishi va harakatlar nazorati, anomal hamda tabiiy hodisalarni oldindan kuzatish kabi ishlar amalga oshirilmoqda. Sanab o'tilgan omillardan kelib chiqqan holda, sun'iy intellekt tizimini harbiy sohaga ham jadal kirib kelgan deyish mumkin. Chunki inson tajribasi va sun'iy intellekt imkoniyatlari birlashib, real holatda – kun, hafta, oy yoki butun yil davomida xavfsizlikni

ta'minlovchi yangicha standartlar ko'rinishida shakllanib kelyapti.

Sun'iy intellekt xavfsizlikni ta'minlashning ajralmas qismi bo'lishiga qaramay, kamchiliklardan xoli emas. Yuqori samaradorligi va turli xavflarni bartaraf etishdagi qulayligiga qaramay, kiberhujumlarga dosh berish darajasi past. Shuning uchun shaxsiy ma'lumotlar bazasiga noqonuniy kirish ehtimoli juda yuqoriligi sababli sun'iy intellektdan ham aqliroq xakkerlar xatti-harakati tez-tez kuzatilib turibdi. Bundan tashqari, mutaxassislar kelajakda sun'iy intellekt insoniyatni barcha jabhalarda ortda qoldirishi eng katta xavf ekanini taxmin qilmoqda. Agarda shunday bo'lgan taqdirda, uni nazorat qilish tizimi izdan chiqadi va tizim qandaydir g'araz niyatli shaxslarning qo'lga o'tib qolishi mumkin.

Kuzatuv kameralari faoliyatiga nazar tashlaydigan

bo'lsak, bu texnologiyani ishlab chiqaruvchilar ayrim dasturlar inson imkoniyatidan yuqori samara bilan ishlayotganini e'tirof etadi. Misol uchun, "Hikvision" kompaniyasi tomonidan yaratilgan Deep Learning dasturi yuzni tanib olish va tasvirni tahlil qilish bo'yicha qisqa vaqt ichida yetarli ma'lumotlarni to'play oladi. Aynan mana shu ikki jihat jangovar qorovul postida turgan harbiy xizmatchilarning vazifasini ancha yengillashtirishi bilan birga, katta hududda kuzatiladigan yolg'on harakatlarga ortiqcha vaqt sarflash ehtimolini deyarli yo'qotadi. Deep Learning texnologiyasi neyron tizimining kichraytirilgan nuxsasi hisoblanib, ma'lumotlarni ko'p bosqichli, ma'lum harakatlarga asoslangan holda tahlil qilish imkoniyatiga ega.

Yuqorida har bir sun'iy intellektli qurilmalarga kiberhujum uyushtirish ehtimoli ko'p ekani haqida to'xtalib o'tdik. Bu texnologiya yaratuvchilari hozirgi paytda ana shu muammolarni bartaraf etish borasida izlanishlar olib bormoqda. Dunyoning boshqa davlatlarida bo'lganidek, O'zbekistonda ham sun'iy intellektli kuzatuv kameralaridan keng foydalanish yo'lga qo'yilgan. Mamlakatimizga bunday moslamalarning yangi-yangi turlari kirib kelmoqda va mutaxassislarimiz sun'iy intellektli kuzatuv kameralarini mahalliy sharoitga moslashtirish, har qanday kiberhujum va josuslik urinishlariga chidamli dasturlar ishlab chiqish borasida ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi olimlari bu borada yetarli tajribaga

ega bo'lib ulgurani e'tiborga molik. Bundan tashqari, akademiyada har yili "Obyektlarni qo'riqlash va mudofaa qilishda qo'llaniladigan zamonaviy muhandis-texnik qo'riqlash vositalarining o'rni va roli" mavzusida xalqaro onlayn ilmiy-nazariy konferensiya o'tkazib kelinadi.

Xalqaro hamkorlik doirasida bu kabi konferensiyalarda Belarus Respublikasi harbiy akademiyasi, Rossiya Federatsiyasining "Umirs", Xitoy Xalq Respublikasining "Hikvision" kompaniyalari bilan birgalikda mavzuga oid dolzarb muammolar bo'yicha tajriba almashish yo'lga qo'yilgan.

Jasur RAHMATOV,
Qurolli Kuchlar akademiyasi
IIV kafedrasida katta o'qituvchisi

Xavfsiz turizm

Xorazm viloyati IIB xavfsiz turizmni ta'minlash boshqarmasi xodimlari turizm namoyishi obyektlari va infratuzilmasi hududlarini jinoyatdan xoli hududga aylantirish, xorijiy va mahalliy sayyohlar xavfsizligini ta'minlash borasida samarali ishlarni amalga oshirmoqda.

CHORLAYOTGAN ZAMIN

Xiva shahri o'tgan 2024-yilda "Islom dunyosining turizm poytaxti", deb e'lon qilindi. Shu munosabat bilan ushbu ko'hna zaminda Islom hamkorlik tashkilotiga a'zo davlatlarning mas'ul rahbarlari ishtirokida ko'plab xalqaro anjumanlar, festival va uchrashuvlar bo'lib o'tdi.

Ushbu nufuzli tadbirlarni tinch va osoyishta o'tkazish maqsadida viloyat IIB xavfsiz turizmni ta'minlash boshqarmasi hamda manfaatdor tashkilotlar hamkorligida reja-dastur ishlab chiqilib, bu boradagi ishlar samarali tashkil etildi. Natijada viloyatga tashrif buyurayotgan turistlarning sayohati, dam olishi, madaniy hordiq chiqarishi, eng muhimi xavfsizligi to'la ta'minlanishiga erishildi.

O'tgan yil sarhisobiga ko'ra, viloyatimizga 1 mln.dan ortiq mahalliy hamda xorijiy sayyohlar tashrif buyurdi. Shundan 20 mingdan ortiq sayyoh turli masalalarda yordam so'rab, boshqarmamiz xodimlariga murojaat qilgan va bu so'rovlar qisqa fursatda ijobiy hal etilgan. Ispaniyalik Xulio va italiyalik Aminaning sumkalari, fransiyalik Lilining "Iphone 14", AQShlik Jonning "Iphone 16 Pro Max", ruminiyalik Fransoning "Samsung"

rusumli uyali aloqa telefonlari, germaniyalik Marta va yaponiyalik Fuyukining bank plastik kartalari, fransiyalik Julyetta hamda italiyalik Valerinoning fuqarolik pasportlari boshqarma xodimlariga qilingan murojaatlar asosida topilib, o'z egalari qaytarildi. Sayyohlar ko'rsatilgan amaliy yordam uchun boshqarma xodimlariga minnatdorlik bildirdi.

Viloyatdagi turizm namoyishi obyektlari hududlarida "Qovun sayli", "Anor hosili" festivallari, "Lazgi", "Etnosport" xalqaro festivallari, "Xalqaro turizm yarmarkasi", "Pahlavon Mahmud – Bahodirlar o'yini" va boshqa shu kabi 40 dan ortiq tadbir bo'lib o'tdi. Yuqori saviyada tashkil etilgan mazkur tadbirlarda xorijiy va mahalliy ishtirokchilar ham qatnashdi. Ularning belgilangan tadbirlarni samarali o'tkazishi, boy madaniy merosimiz bilan yaqindan tanishishi, sayohat davomida dam olishi va mazmunli hordiq chiqarishlari uchun barcha sharoitlar yaratildi hamda xavfsizligi ta'minlandi.

Turizm namoyishi obyektlari va unga tutash hududlarda sayyohlarga nisbatan huquqbuzarliklar sodir etilishining barvaqt oldini olish maqsadida ko'plab profilaktik

tadbirlar o'tkazildi. Ushbu tadbirlarda huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish maqsadida 520 nafardan ziyod fuqaro rasmiy tarzda ogohlantirilib, huquqbuzarlik sodir etgan 770 nafar shaxsga nisbatan ma'muriy bayonnoma rasmiylashtirildi. Shuningdek, belgilangan hududlardagi o'rganishlar natijasida madaniy meros obyektlarida sayyohlarga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan holatlar aniqlanib, ularni bartaraf qilish maqsadida tegishli davlat organlari va tashkilotlariga 34 ta taklif va 27 ta taqdimnoma yuborildi. Ularning 35 tasi xavfsizlikni ta'minlash, 15 tasi qo'shimcha qulayliklar yaratish, 11 tasi esa yong'in hamda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga qaratildi.

Viloyat hududida xavfsiz turizmni ta'minlashda axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari imkoniyatlaridan samarali foydalanishga ham alohida e'tibor qaratildi. Ayniqsa, kuzatuv kameralari hududni tun-u kun nazorat qilish imkonini berishi bilan bir qatorda jinoyat va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, sodir etilgan jinoyatlarni o'z vaqtida fosh qilish hamda qidiruvdagi shaxslarni ushlashda muhim ahamiyatga

egadir. Shu bois boshqarma ma'muriy binosidagi "Vaziyatlar markazi"ga viloyatdagi turizm namoyishi obyektlari va infratuzilmasi hududlaridagi hamda boshqa aholi gavjum joylardagi 600 dan ortiq videokuzatuv kamerasi integratsiya qilindi.

Joriy yilda ham bu boradagi ishlarni yanada yaxshilash maqsadida qo'shimcha ravishda shaxsning yuzini va transport vositalarining davlat raqami belgilarini aniqlovchi yana 1 000 dan ortiq intellektual videokuzatuv kameralarini o'rnatish va "Vaziyatlar markazi"ga integratsiya qilish rejalashtirildi.

Xullas, viloyat ichki ishlar boshqarmasining tegishli sohaviy xizmatlari hamda mutasaddi idora va tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilgan chora-tadbirlari natijasida o'tgan 2024-yil davomida viloyatimizda sayyohlarga nisbatan jinoyat hamda huquqbuzarliklar sodir etilishiga yo'l qo'yilmadi.

Sabohat SULTANOVA,
Xorazm viloyati IIB xavfsiz turizmni ta'minlash boshqarmasi xodimi

Davra suhbatlari

Mustahkam oila – yurt tayanchi

Mudofaa vazirligi qo'shinlarida harbiy xizmatchilarning oila a'zolari va ayol harbiy xizmatchilar bilan tizimli ravishda amaliy ishlar olib borilmoqda.

Toshkent shahrida joylashgan Mudofaa vazirligiga qarashli harbiy qism ma'daniyat saroyida "Yangi O'zbekiston armiyasi – mamlakat tayanchi, xalqimiz faxri!" shiori ostida harbiy xizmatchilarning oila a'zolari va ayol harbiy xizmatchilari ishtirokida o'tkazilgan "Harbiy xizmatchilar o'rtasida oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasida ota-onaning o'rni" mavzusidagi davra suhbatlari shunday ezgu ishlarning mantiqiy davomidir.

Harbiy xizmatchilarning oilalari o'rtasida millatimizga xos bo'lgan milliy qadriyatlarini, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, oila a'zolari o'rtasida oila madaniyati va odobi, oilada er-xotinlik munosabatlari, kamol topayotgan farzandlarning tarbiyasini to'g'ri yo'lga qo'yish, har tomonlama komil harbiy xizmatchi oilasini shakllantirish maqsadida tashkil etilgan mazkur tadbirda taniqli psixologlar, ma'rifat targ'ibotchilari hamda O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari

agentligi huzuridagi Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlar tayyorlash institutining mutasaddilari ishtirok etdi.

Videokonferens-aloqa orqali barcha qo'shilma va harbiy qismlarga uzatilgan davra suhbatlari davomida mutaxassislar oilada ijtimoiy-ma'naviy muhitni barqaror bo'lishida ota-onaning roli, komil farzandlar tarbiyasida onaning – ayol kishining zimmasidagi mas'uliyat xususida so'zlashdi. Shuningdek, globallashuv sharoitida

oilalardagi o'zgarishlar va muammolar, psixologik muhit, er-xotin munosabatlari, farzand tarbiyasiga oid zamonaviy qarashlar va milliy an'analar, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik, tibbiy, huquqiy, axloqiy va ma'naviy aspektlariga doir qimmatli ma'lumotlar keltirildi.

Samimiy hamda do'stona ruhda o'tgan tadbir taassurotlarga boy bo'ldi. Muhimi, unda ishtirok etgan ayol-qizlar o'zlarini qiziqtirgan barcha savollarga javob oldi.

Shahnoza SULTONOVA
TOQQQ matbuot xizmati

Amaliy tadbirlar

Yangi qonunlar mohiyati

Jizzax harbiy prokuraturasi tomonidan harbiy qismlarning birida o'rganish olib borildi.

Unda yong'in qutqaruv va boshqa maxsus texnikalar, tezkor harakatlanish guruhlarini shayligi, harbiy xizmatni o'tash sharoitlari va boshqa masalalarga e'tibor qaratildi. Jarayon boshqa bir harbiy qismdagi ochiq muloqotga ulanib ketdi.

Tadbirda huquqbuzarlik tushunchasi, tasnifi, javobgarlik asoslari va jazo turlari, shu bilan birga, yangi qonun hujjatlari

mohiyati xususida so'z bordi. Suhbat davomida ishtirokchilar o'zlarini qiziqtirgan savollarga batafsil javob oldi.

Tadbir viloyat kuch tuzilmalari hamkorligida Baxmal tumanining chegaraoldi hududidagi Mo'g'ol, O'yqor va Novqa mahallalari yoshlari ishtirokida tashkil etilgan vatanparvarlik tadbiri bilan davom etdi. Qatnashchilar harbiy aslahalar ko'rgazmasi va harbiy xizmatchilarning qo'ljangi chiqishlaridan katta taassurot oldi.

Jarayonda turli sport musobaqalari o'tkazilib, g'oliblarga esdalik sovg'alar topshirildi.

**Adliya polkovnigi
Sherzod XAYITOV,
Jizzax harbiy prokurori**

So'rgan edingiz

Huquqiy maslahat

Qarzdor kafillik bilan ta'minlangan majburiyatni bajarmagan yoki lozim darajada bajarmagan taqdirda kafil va qarzdor kreditor oldida solidar javob beradi, basharti qonunda yoki kafillik shartnomasida kafilning subsidiar javobgar bo'lishi nazarda tutilgan bo'lmasa.

Basharti, kafillik shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, kafil kreditor oldida qarzdor bilan baravar hajmda javob beradi, shu jumladan foizlar to'laydi, qarzni undirib olish bo'yicha sud chiqimlarini va qarzdor majburiyatini bajarmagani yoki lozim darajada bajarmagani tufayli kreditor ko'rgan boshqa zararlarni to'laydi.

Agar kafillik shartnomasida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, birgalashib kafil bo'lgan shaxslar kreditor oldida solidar javob beradi.

**O'zbekiston Respublikasi
Harbiy prokuraturasi
axborot xizmati**

Savol: Menga bir tanishim bankdan olayotgan krediti bo'yicha kafil bo'lishni so'rayapti. Agar kafil bo'lsam, qanday majburiyatlarni zimmamga olaman?

Javob: Boshqa shaxs o'z majburiyatini to'la yoki qisman bajarishi uchun uning kreditori oldida javob berishni o'z zimmasiga olgan shaxs bu kafil hisoblanadi.

Fuqarolik kodeksiga asosan, buning uchun kafillik shartnomasi tuziladi.

Kafillik shartnomasi yozma shaklda tuzilishi kerak. Yozma shaklga rioya qilmaslik kafillik shartnomasining haqiqiy bo'lmasligiga olib keladi.

Ijro nazorati

Faoliyat o'rganildi

O'zbekiston Respublikasi Harbiy prokuraturasi tomonidan Xorazm viloyatida o'rganishlar olib borildi.

Xususan, Tuproqqal'a tumani mudofaa ishlari bo'limida navbatdagi chaqiruv mavsumiga tayyorgarlik, chaqiriluvchilar bilan ishlash va mavjud sharoitlar o'rganildi.

Viloyatdagi qator harbiy qismlarda harbiy xizmatni o'tash, harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolariga yashash uchun yaratilgan sharoitlar va sohaga doir boshqa masalalarga e'tibor qaratildi.

Urganch shahri qo'riqlash bo'limida faoliyat natijalari, tezkor axborot almashuvi hamda maxsus texnika va aslahalar shayligiga ahamiyat berildi.

Jarayonlarda hududdagi qurilish-ta'mirlash ishlari ahvoli va foydalanishga topshirilgan yangi obyektlar bilan tanishildi.

Shuningdek, o'rganishlar davomida qishki mavsumda energotejamkorlikni ta'minlash, energiya resurslaridan oqilona foydalanish, bundan tashqari, huquqbuzarliklarning oldini olish, bunda harbiy xizmatchilar va xodimlarning faolligi masalalariga urg'u berildi.

O'rganishlarda mas'ullarga tegishli topshiriq va ko'rsatmalar berib o'tildi.

**Adliya mayori Maxmud ARTIKOV,
Respublika Harbiy prokuraturasi
bo'lim katta harbiy prokurori**

Sayyor qabul

Murojaatlar ijobiy hal etildi

Xalq bilan bevosita muloqot muammolarini o'rganish va tezkor hal etish borasida muhim omillardan biridir.

Bu borada Bosh prokuror o'rinbosari – O'zbekiston Respublikasi Harbiy prokurori B. Kudratxodjayev tomonidan Qurolli Kuchlar vazirlik va idoralari mas'ullari hamkorligida mamlakatimizning olis hududlarida ommaviy sayyor qabullar o'tkazilmoqda.

Ularning galdagisi Xorazm viloyatining Tuproqqal'a tumanida tashkil etildi.

Unda Qurolli Kuchlar harbiy xizmatchilari va xodimlari, ularning oila a'zolari, pensionerlar va yoshlar tinglandi.

Jarayonda kelib tushgan jami 40 ta murojaatdan 14 tasi joyida ijobiy hal etildi, 14 tasiga huquqiy tushuntirish berildi, 12 tasi nazoratga olindi.

**Adliya podpolkovnigi
Gulchehraxon TURSUNOVA,
O'zbekiston Respublikasi
Harbiy prokurorining
katta yordamchisi**

Islohot

Yangi uylar topshirildi

Mamlakatimizda harbiy xizmatchilarning uy-joy ta'minoti borasidagi huquqlarini amalda ta'minlash masalasi ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Bu borada barcha qo'shin turlarida keng qamrovli ishlar amalga oshirilmoqda.

Toshkent viloyati Ohangaron tumanida Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo'shinlari harbiy xizmatchilari uchun barpo etilgan zamonaviy turarjoy majmuasidan yangi xonadonlarni o'z egalariga topshirish marosimi ham ushbu yo'nalishdagi tadbirlarning hayotiy davomi bo'ldi.

Tantanada tuman hokimligi, Chegara qo'shinlari qo'mondonligi, Toshkent harbiy prokuraturasi, qator mutasaddi tashkilotlar va keng jamoatchilik vakillari ishtirok etdi.

So'z olganlar harbiy oilalarni yangi uylar bilan qutlab, ezgu tilaklarini izhor etdi.

**Adliya mayori Olimjon HAYDAROV,
Toshkent harbiy prokurorining
katta yordamchisi**

Salomatlik

Metapnevovirus kasalligi yuqumli virusli infeksiya bo'lib, havotomchi yo'li bilan yuqadi. Virusning faol aylanishi asosan kuz-qish mavsumida kuzatiladi. Mazkur virus bilan xastalanish holatlari har yili dunyoning barcha mintaqalarida qayd etiladi.

METAPNEVMOVIRUS

— yangi turdagi virus emas!

Ommaviy axborot vositalarining xabarlariga ko'ra, Xitoyning shimolida joylashgan hudud aholisi orasida 2024-yilning dekabr oyidan boshlab, 5 yoshgacha bo'lgan bolalar hamda keksa yoshlilar orasida metapnevovirus kasalligi bilan kasallanish holatlari ko'paygani ta'kidlangan. Shu bilan bir qatorda, grippning A turi va rinovirus, mikoplazmali pnevmoniya hamda koronavirus tarqalayotgani ma'lum qilingan. Yosh bolalarning yoppasiga kasallanishi tufayli mahalliy shifoxonalarga bo'lgan yuklamaning oshgani kuzatilgan.

Respublikamizda metapnevovirus birinchi marta 2001-yilda aniqlangan bo'lib, har yili o'tkir respirator infeksiyalar orasida uning salmog'i 1,2 foizni, Qozog'istonda 1,6 foizni, Rossiya Federatsiyasida 0,1 foizni tashkil etadi. Odatda, kasallik yengil o'tadi va undan keyin asoratlar bo'lmaydi.

O'zbekistonda ham ayni vaqtda aholi orasida o'tkir respirator infeksiyalarining mavsumiy ko'tarilishi kuzatilmoqda. Respublikamizda respirator infeksiyalarining laboratoriya tekshiruvlari muntazam amalga oshirilmoqda. Ana shunday tekshiruvlarning so'nggi natijalariga ko'ra, 36,9 foizida gripp virusi, 30,2 foizida rinovirus, 28,6 foizida respirator-sinsitial virus, 1,2 foizida metapnevovirus va 3,1 foizida boshqa viruslar aniqlangan.

Harbiy xizmatchilarning doimiy mahalliy aholi bilan bevosita muloqoti natijasida, kasallik ular orasida ham kuzatilishi mumkin. Shu bilan birga,

bugungi kunda qo'shinlarda amalga oshirilayotgan profilaktik tadbirlarga qaramasdan, shaxsiy tarkib orasida havotomchi orqali yuquvchi infeksiyalar bilan kasallanish darajasi boshqa yuqumli kasalliklar orasida dolzarbligini saqlab qolmoqda. Ma'lumotlarga ko'ra, barcha yuqumli kasallanishlarni jamlaganda, o'tkir respirator infeksiyalar bilan kasallanish ko'rsatkichi ulardan yuqori ekani aniqlangan.

Metapnevovirus yuqqandan keyin uning birinchi klinik belgilar paydo bo'lgunga qadar bo'lgan vaqt, ya'ni kasallikning yashirin davri uch kundan besh kungachani tashkil etadi. Odatda, kasallik burun oqishi, yo'tal va isitma kabi belgilari bilan o'tkir respiratorli infeksiyalar shaklida namoyon bo'ladi, lekin ba'zi hollarda chaqaloqlar, keksa yoshlilar hamda immuniteti past bo'lganlar orasida bronxiolit va zotiljamni keltirib chiqarishi mumkin.

Metapnevovirus kasalligini keltirib chiqaruvchi omillarga tananing sovqotishi, bemor bilan muloqotda bo'lish va immun tizimi faolligining pasayishi sabab bo'ladi.

Kasallikning o'tkir boshlanishi, odatda qisqa muddat davom etishi, kataral o'zgarishlar (yo'tal, tomoq qizarishi, ko'z qizarishi), tana haroratining ko'tarilishi va intoksikatsiya (tananing mikroblar ta'sirida zaharlanishi) ushbu kasallikning asosiy xususiyatlaridir.

Kasallik manbai bemor odam hisoblanadi va u yo'talganda, aksirganda kasallik chaqiruvchi virus, nafas yo'li ajratmalari bilan tashqi muhitga chiqadi. Kasallik sog' odamga havotomchi orqali yuqadi. Kasallik yuqqandan so'ng bemorda badan uvushishi, umumiy darmonsizlik, bo'g'inlarning zirqirab og'rishi, tana haroratining ko'tarilishi, yo'tal va tumov belgilari paydo bo'ladi. Ayrim bemorlarda kasallik belgilarisiz kechishi mumkin. Bu xil bemorlar atrofdaogilar uchun xavfli hisoblanib, infeksiyaning tez tarqalishiga va ko'plab kishilarning kasallanishiga sabab bo'lishi mumkin. Inson organizmining kasallikka qarshi kurashish xususiyati uning yoshi, jismoniy chiniqqani, turmush tarzi va vaqtida ovqatlanishi bilan bog'liq.

Shuni ta'kidlash lozimki, metapnevovirus va boshqa o'tkir respirator kasalliklar bilan og'riganda,

antibiotiklar kasallikni davolash uchun samara bermaydi, balki kasallik keltirib chiqargan asoratlarni davolash uchun qo'llanishi mumkin. Ko'proq bemorga choy, na'matak damlamasi hamda har xil meva sharbatlarini ichirish va xonani tez-tez shamollatish kasallikdan tez qutulishga yordam beradi. Bemor bilan muloqotda bo'lganda niqob taqish va jamoat joylarida ijtimoiy masofani saqlash kasallik yuqishining oldini oladi.

Hozirgi kunda metapnevovirus va boshqa o'tkir respirator kasalliklar bilan kurashishda hali sezilarli muvaffaqiyatga erishilgani yo'q. Bemorni boshqalardan alohidalashning o'zi epidemiyaga qarshi chora sifatida o'zini oqlamayapti. Bunga sabab bemorlarning kech murojaat qilishidir, yana bir sababi kasallikni "oyoqda" o'tkazadigan bemorlarning ko'pligidir. Kasallik uyushgan jamoalarda tez tarqalish xususiyatiga ega, chunki sovuq kunlarda yopiq binolarda o'tkaziladigan darslar, majlislar va boshqa ommaviy tadbirlar vaqtida bemorlar infeksiyani havotomchi orqali tarqalishiga sababchi bo'ladi.

Kasallik belgilari yaqqol namoyon bo'lib turgan bemorlarni alohidalash va boshqalar bilan muloqotni cheklash, kasallik yengil kechganda esa uy sharoitida yoki tibbiyot punktida davolash, kasallikning og'irlashuvi kuzatilganda tezlikda yuqumli kasalliklarga ixtisoslashgan shifoxonaga yotqizish talab etiladi.

Tibbiy xizmat katta leytenanti
F. NIYOZOV,
Qurolli Kuchlar xizmatchisi
B. AXMEDOV,
Mudofaa vazirligi
Sanitariya-epidemiologiya
nazorati markazi mutaxassislari

MENING HARBIYDAGI HAYOTIM

O'z hayotiy pozitsiyalaringizni gazetamiz orqali ulashing!

Bugungi Qurolli Kuchlarimizning ma'naviy qiyofasi shakllanishida uzoq yillik ta'lim-tarbiya, harbiy sarkardalarimizning boy merosi, ilmiy-amaliy tajribalari muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijda chop etiladigan ko'pgina harbiy nashrlarni kuzatar ekanmiz, ularda berilayotgan tahliliy maqolalarning aksariyati nafaqadagi harbiy xizmatchi yoki malakali soha mutaxassislari tomonidan yozilayotganiga guvoh bo'lamiz. Chunki ulardagi yuqori ko'nikma va amaliy faoliyat yosh harbiy xizmatchilarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Shu mantiqdan kelib chiqib, "Vatanparvar" gazetasi siz uchun yangi so'z minbari hozirladi. U quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

BIRINCHIDAN, nafaqadagi harbiy xizmatchilarning jo'shqin faoliyatidagi muhim jihatlar, harbiy xizmatga ilk qadam, xato va yutuqlar, hayotiy xulosa va saboqlarni o'zida aks ettirgan maqolalar "Nafaqadagi jangchi" rukni ostida e'lon qilinadi. Bunda nafaqadagi harbiy xizmatchilar o'zi guvoh bo'lgan qiziqarli voqealar, faoliyatidagi murakkab vaziyatlar va ularning odilona yechimi, armiyamizning salohiyati va qudratini yoshlarga singdirishdagi jonli tavsiyalarni misollar yordamida bayon etishi lozim.

IKKINCHIDAN, bugungi kunda Qurolli Kuchlarimiz saflarida xizmat qilayotgan harbiy xizmatchilar - o'z ishining ustalari faoliyatidan hikoya qiluvchi "Bir o'q bilan ikki nishon" rukni ostida turkum maqolalar e'lon qilib borilishi ko'zda tutilgan. Bunda soha mutaxassislarning harbiy mahorati, kasbiy fidoyiligi, ishning ko'zini bilishdagi tajribalari hamda buning nozik sirlari hikoya qilinadi.

UCHINCHIDAN, muddatli harbiy xizmatchilarning kecha va buguni o'rtasidagi o'zgarishlar, yuksalishlar, yosh avlodni harbiy xizmatga bo'lgan intilishlarini yanada kuchaytirish maqsad qilingan "Bir yil va bir umr" rukni ostida materiallar tayyorlash. Bunda harbiy xizmatchilar o'z dunyoqarashidagi o'zgarishlar, kelgusidagi maqsadlarini tengdoshlariga murojaat tarzida ifoda etadi.

ESLATMA: Yuboriladigan maqolalar qahramonlarimizning faoliyatidagi esda qolarli voqealar, yutuqlar va muhim hayotiy xulosalar, Vatan oldidagi burch, ota-ona, oila, farzand tarbiyasidagi shaxsiy tajribalarga asoslanishi zarur.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, harbiy qismdagi mas'ul shaxslar qo'l ostida fidoyilik va yuksak salohiyat bilan xizmat qilayotgan harbiy xizmatchilarni tavsiya etishlari va ko'rsatilgan sifatlar bo'yicha maqolalar tayyorlashda amaliy yordam berishlari so'raladi.

Maqolalarni gazetamizning quyidagi manziliga yuborishingizni so'raymiz:

@Vatanparvargazetasi_bot yoki 90. 968-62-08 telegram raqami.

Eng sara materiallar tahririyat tomonidan tayyorlanadigan kitoblar to'plamiga kiritiladi, shuningdek eng yaxshi maqolalar mualliflari va faol ishtirokchilar munosib taqdirlanadi.

"VATANPARVAR"
BIRLASHGAN TAHRIRIYATI

@Vatanparvargazetasi_bot
"Vatanparvar" birlashgan tahririyati
bilan bog'lanish uchun telegram bot

BIZ HAQIMIZDA

VATANPARVAR

MUASSIS
O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MUDOFAA
VAZIRLIGI

www.mudofaa.uz

Tahririyat kengashi:
general-mayor Hamdam Qarshiyev
polkovnik Otabek Yuldashev
polkovnik Alisher Boboxonov
Maqsud Abilov

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqdir qilinmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin. Gazeta Mudofaa vazirligi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar departamenti - "Vatanparvar" birlashgan tahririyatining kompyuter markazida sahifalandi.

Bosh muharrir:
podpolkovnik Ahror Ochilov

ISSN 2010-5541

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2008-yil 6-iyunda 0535 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Telefonlar:
kotibiyat: 55 511-25-91
buxgalteriya: 55 511-25-76
yuridik bo'lim: 55 511-25-90

Navbatchi: podpolkovnik Gulnora Xodjamuratova
Sahifalovchi: Dilnoza Meliqo'ziyeva
Musahhh: Sayyora Mirzayeva

Buyurtma: V-5895
Hajmi: 6 bosma taboq
Bichimi: A3
Adadi: 32 422 nusxa
Bosishga topshirish vaqti: 14:00
Topshirildi: 14:30

Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar. Gazetaning poligrafik jihatdan sifatli chop etilishiga "O'zbekiston" NMIU mas'ul.

Gazeta juma kuni chiqadi.
Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqq boshlagan.

Nashr ko'rsatkichi: 114.
Bahosi: kelishilgan narxda.

"O'zbekiston" nashriyot-matbaa ijodiy uyi bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahri Alisher Navoiy ko'chasi, 30-uy.

1 2 3 4 5 6

Manzilimiz: 100095, Toshkent shahri Olmazor tumani Sag'bon ko'chasi, 382-uy.

t.me/mv_vatanparvar_uz
t.me/mudofaavazirligi

www.mv-vatanparvar.uz
vatanparvar-bt@uamail.uz

mudofaavazirligi

mudofaavazirligi

www.youtube.com/c/UzArmiya